

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Mine lollandske aner

Rødby - Nakskov -
Sandby - Taars -
Højsmark - Korsnakke
i tiden 1696 - 1760

Hanne Bonnichsen Jensen
Samlet 2014

Mine lollandske aner

- en fortælling om sognepræsten Johannes Holst's forslægt

Forord

Min slægt kommer fra forskellige egne i Danmark.

Dette er historien om dem som boede på Lolland. De levede i Rødby og Nakskov samt Taars, Korsnakke og Højstmarke der ligger i Sandby sogn.

Historien fortælles efter oplysninger jeg har fundet i gamle dokumenter og informationer som er tilgængelige på Internettet.

Indtil jeg begyndte på slægtens historie, troede jeg, at vi alle var jyder.

Som jeg nævner i min bog "Emmerlevpræsten Johannes Holst og hans tid" der handler om min 3 x tipoldefar Johannes Holst, så kommer han jo netop fra Nakskov.

I Rødby hedder slægten Kok/Kock/Koch. En Hans Hansen Kock rejser fra Rødby for at bosætte sig i Nakskov. Her begynder der en ny familie, idet han gifter sig med Johanna Dorthea Johansdatter Holst. De bliver forældre til Emmerlevpræsten Johannes Holst. Derved er slægten pludselig kommet til det Sønderjyske .

Tilbage i Nakskov har Johannes en søster Inger Margretha, om hende har jeg aldrig fundet nogle oplysninger.

Tilbage til Rødby, Hans Kock havde jo giftet sig, men jeg ved ikke med hvem. Foruden Hans var der 3 andre søskende. Johanne Johansdatter, Cathrine Johansdatter og broderen Johan Johansen Kok. Forældrene til de 4 børn var Johan Hansen Kock og Maren Hansdatter.

I Sandby sogn hedder den mandlige del af slægten Johan Christopher Holst, han var min 5 x tipoldefar og forvalter på Grimsted og Asserstrup godser. Noget tyder på at han kommer fra Holsten.

Til testamentet oplyser han, at han ingen pårørende har her i landet. Jeg har ingen oplysninger kunne finde om en evt. slægt i Holsten. Måske hed han kun Holst fordi han kom fra Holsten.

Hans kone Ingeborig Nielsdatter var født i Korsnakke. I skiftet efter hende nævnes navne på andre slægtninge: Der er broderen Mads Binder/Springer af Taars og slægtninge som Johan Marcusøn Springer samt broderen Jacob Marcusøn Springer. Andre slægtninge nævnes men ikke ved navne.

Hvorfor så lige slægtens historie ? Historie har altid haft min interesse og da jeg som 42 årig stod uden forældre blev nød til at skrive min egen. Min far var død allerede i 1968, min mor døde i 1983 og her traf jeg beslutningen om at begynde min slægtsforskning. Min eneste søster døde 1994.

Afskrift af gl. dokumenter er sat i Lucida Calligraphy og egen tekst i Lucida Bright

Rødby er anlagt som landsby ved den senere inddæmmede fjord, og den nævnes første gang omkring 1200. I midten af 1600-tallet mistede kvægeksperten sin tidligere betydning. Sejlløbet i fjorden sandede til, og man måtte tage andre havne i brug på Lollands sydkyst.

Rødby havde i mange år rent administrativt fungeret som en mellemting mellem landsby og købstad, en såkaldt flække. I 1682 blev Rødby officielt købstad, men mistede til gengæld sin tidligere ret til udenlandshandel.

Efter ønske fra borgerne fik Rødby i 1690 sine gamle rettigheder tilbage og blev igen en flække. I 1696 blev Rødby atter købstad, men denne gang beholdt den de fordelagtige handelsprivilegier, byen havde haft som flække.

Den Store Nordiske Krig (1709-20) skabte også store problemer i Rødby. Byen oplevede i krigsårene en afmatning, og da freden kom, satte den økonomiske lavkonjunktur ind.

Desuden havde Rødby svært ved at konkurrere med ærøboerne, som i løbet af 1700-tallet tiltog sig en stigende andel af den lollandske handel, hvilket bidrog til at forværre stemningen ikke mindst i Rødby, hvor man beskyldte ærøboerne for at bedrive "smughandel". Dette udtryk dækker over handel direkte med bønderne uden om købstaden. Rødbys vanskelige besejlingsforhold foranledigede antageligt også mange skibe til at fortsætte til Nakskov.

Kilde: Dansk Center for byhistorie

I Kong Valdemars Jordebog fra 1231 er Rødby opført med navnet Ruthby. Forstavelsen angiver på sjællandsk middelalderdansk en (skov)rydning. Bynavnet betyder således at Rødby er opført på et tidligere skovområde. Byen ramtes i 1694 af en voldsom stormflod som ødelagde store dele af dens næringsliv. Rødbys borgere søgte derfor om lettelse på skatten, da man var ude af stand til at genetablere byens økonomi uden hjælp. Trods oversvømmelserne begyndte Rødby Fjord efterhånden at sande til, hvilket gjorde at byens udhavn ved Dragsminde lukkede i 1749 og efterfølgende flyttedes til Kramnitse. Den ene ulykke efter den anden ramte Rødby i 1700-tallet. Byens latinskole lukkede i 1740 og i 1774 hærgede og ødelagde en brand det meste af købstaden, bl.a. byens gamle bindingsværksrådhus med tilhørende arkiv, der for evigt gik tabt. Det sendte mange rødbyborgere på flugt fra området i dyb armod, og historikere mener at udtrykket "herregud, er du fra Rødby?" stammer fra denne periode. Kilde: Wikipedia

Kirken er en Korskirke med et got Spiir. Her haves ogsaa et Hospital til 4 Fattige. Byen har ingen egen Magistrat; men Byefogden i Mariboe, er ogsaa Byefoged i Rødbye. Got Fiskerie af Sild og Aal falder ved Byen; men Ærrøboerne gaae af med Profiten. Indvaanerne have med deres egne Fartøier skøn Seillads og Handel.

Den lollandske Post ankommer her til Byen baade Sommer og Vinter, naar intet Ophold skeer formedelst Iis og stærk Storm, om Mandag-aften, og reiser bort igjen Tirsdagmorgen.

Marked holdes den 3. Julii, saa og 21. Oktober, med Qvæg og Kramvahre. For dem, som reise til Holsteen, er her et Færgeløb eller Overfart af 4 Mile fra Draxminde over til den Øe Fehmern og Heilgenhavn i Holsteen. Man gaaer og herfra Byen over til Lybek og Rostok.

Kilde: Nicolay Jonge, Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse, .Kiøbenhavn 1777

Udsnit af Videnskabernes Selskabs kort fra 1776

Krydset viser de i Wigandts indberetning nævnte indløb ved Dragsminde = Draxminde

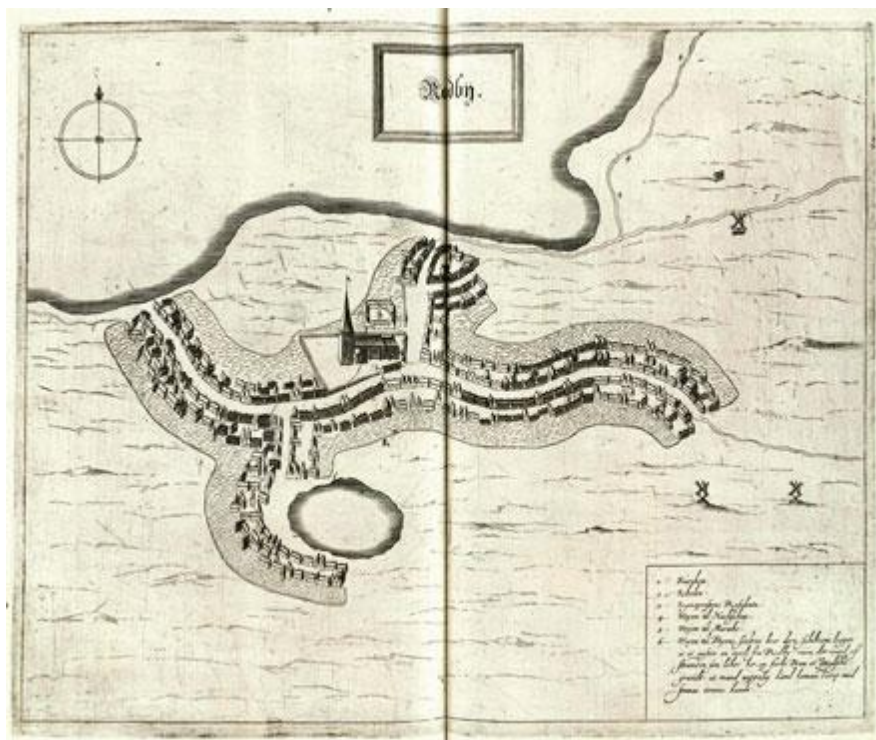
Rødby lå i hine dage før marskindvindingen ud til Rødbyfjord, som var afgrænset fra Østersøen af nogle små landstykker: Humminge Land, Tjonebjerg og Saltholmen. Vanddybden i fjorden var selv ved højvande meget lav. Derfor lå Rødbys havn, Dragsminde, ude ved fjordens munding - selv hér var vanddybden dog meget lav. Således kunne Dragsminde, som ligger seks-syv km fra Rødby, kun besejles af mindre fartøjer. I 1740'erne blev havnen flere vintre i træk sandet til, hvilket medførte, at man endelig opgav den udsigtsløse vedligeholdelse. I 1745 blev Rødbys havn flyttet til det noget fjernere Kramnitze, hvorved ind- og udskibningen af varer til Rødby blev yderligere besværliggjort, fordi Kramnitze var fjernere fra Rødby end Dragsminde. Flere gange diskuterede rødbyerne at flytte havnen tilbage til Dragsminde, som også Klein ønskede, men hver gang strandede det på finansieringen af opmudring af den tilsandede havn. En anden bevæggrund for at flytte havnen tilbage var også, at havnen i Kramnitze blev besejlet væsentligt mindre end Dragsminde, hvilket de lokale fremhævede som en vægtig grund for Rødbys vanskelige kår i særligt anden halvdel af 1700-tallet og fremefter.

Kilde: Provinsens søfart 1720-1832

Prospect af Rødby - taget fra den Sønden side Anno 1754
 Kilde: Efter "Frederik den V's Atlas" i Kgl. Bibliotek

Resens kort over Rødby
 Kilde: LASA-temaer- åbne-samlinger
 Søndergade er den lille vej som går sydpå ned til dammen

Kirken ligger ved Vestergade omtrent midt i den lille by på en snæver kirkeplads omgivet af huse, plankeværker og stakit. Tidligere dannede skolen en del af begrænsningen mod gaden (fig. 1). 1682 blev en kirkegårdsmur opført, formodentlig til afløsning af et kampestensdige; den havde to indgange med + kirkeriste, men forfaldt i årenes løb.

Rødby kirke - Kilde: DIS.dk

Gade i Rødby - Kilde: Lokalarkivet

Rødby kirke omtales ikke i middelalderen, undtagen for så vidt der er nævnt præster i Rødby, første gang 1428. En senere præst siges at være præst i Rødby og Ringsebølle, som da kaldtes Egeby¹. 1720 disponerede staten over Rødby kirketiende til egne formål, mod at der ydedes refusion til kirken. Da denne imidlertid ikke var tilstrækkelig til dens vedligeholdelse, men staten jævnlig måtte yde tilskud til reparationer, således i årene 1726, 1733, 1769 og 1793, blev rente-kammeret ved en kgl. resolution af 9. oktober 1795 bemyndiget til at modtage indtægterne af Rødby kirke mod fremtidig at vedligeholde kirken.

Rødby. Klingpunge 1722 (s. 168), 1752 (s. 168) og 1725 (s. 168).
- ud lauet denne i Søe Nød til de Fattige«. Kilde: Danmarks kirker - natmus.dk.

Klingpunge. 1) - 1722. Rød fløjlspong med sølvtrådsbroderi og perlestikning, der forneden ender med en kvast af sølvtråde. På den ene side findes et broderet spejlmonogram ALZ og derunder initialerne SW samt årstallet 1722. Pungen er fæstet til en ring af sølv, hvorpå står indprikket med skriveskrift: »Laurtz. Jacob Søn Ziir. Anniche Peters Datter Viller har ud lauet denne i Søe Nød til de Fattige«. Samtidig drejet, rødmalet stang, hvis klokke nu er forsvundet. 2) - 1725, cylinderformet sølvbeholder med konveks bund, smykket med båndakantus-ornamenter i drevet arbejde. Foroven og forneden samt på bunden er der båndværk på punslet baggrund og midt på sidefelterne blomsterbuketter ophængt i bånd. Indvendig er beholderen foret med gult fløjl.

Foroven, langs randen, står indprikket med skriveskrift: »Denne Kierke Taulle err foræret af Hans Jørgen Macheprang Gud til Ære og Kiercken til Pryt A: 1725 d. 20 Augt.«. Det sortmalede, glatte skaft sidder i en lang, ottekantet fatning, hvortil der er fastgjort en lille klokke.

3) - 1752, af kbh. prøvesølv, formet som en beholder med skrå sider i knækket arbejde, oprindeligt med en knop under bunden. Den er smykket med udhamrede og punslede, forgyldte rocailler; i hverandet felt langs randen indprikket skriveskrift: »Foræret til Rødbye Kirche af Anna Maria Lundt H:Mag : Sidenborgs d. 13 Juny 1752«. Drejet mahogniskaft i sølvfatning med lille klokke; mestermærke for Sivert Thorsteinsson (Bøje 409).

Tre klingpunge nævnes i rgsk. 1692. 1) Af rødt fløjls med sølvklokke. 2) Sort, med messingklokke. 3) Af grønt fløjls med bjælde.

Kilde: www.danmarkskirker.natmus.dk

En mærkelig tanke er det, at tænke sig, at mine forfædre sikkert har lagt en skilling i disse "Klingpunge".

Meget af kirkens inventar går også helt tilbage til den tid.

Altertavlen 1610-20, alterstager fra omk. 1600, dåbsfade 1575 og 1769, prædikestol omk. 1580 og 3 messe-hager er fra 1545, 1680 og 1783

Kilde: www.danmarkskirker.natmus.dk

Kortet over Rødby (Vejdir. 1281,1) er tegnet i 1797, formentlig af landinspektør Christian Trojel.

Kilde: Statens Arkiver - købstadskort

Rødby 1798 af Christian Trojels og kopi af A. Krebs

Kortet over Rødby i 1798 (Vejdir. 1281,2) er kopieret af løjtnant A. Krebs efter landinspektør Christian Trojels kort fra året før (Vejdir. 1281,1).

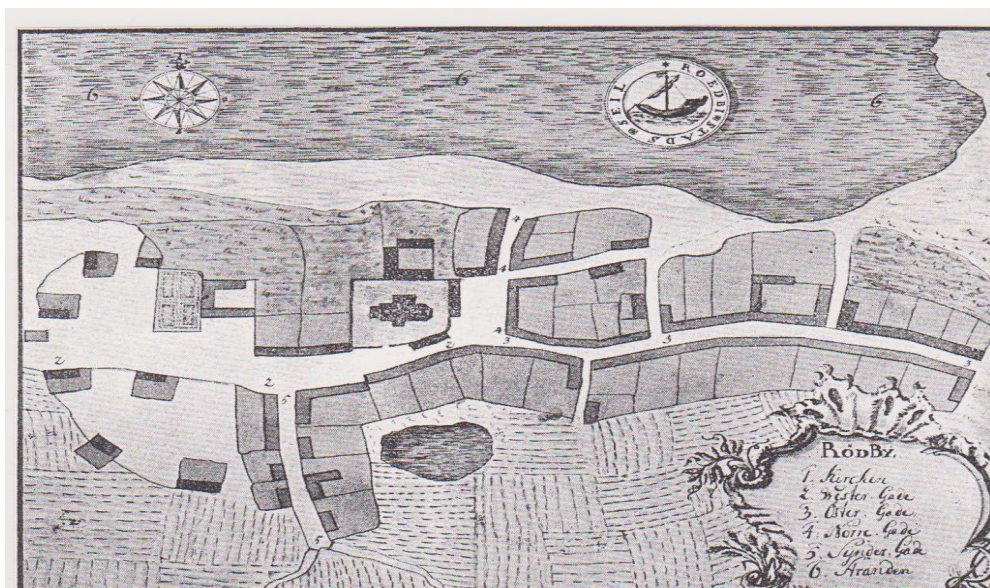
Kilde: Statens Arkiver - købstadskort

Rødby var især i 1500-tallet et vigtigt udgangspunkt for færgefarten over Østersøen til Femern - det bidrog til, at den lille by blev købstad.

I 1872 led byen stor skade under stormfloden 13. november.

Befolkningstallet var 1770 under 1000 personer

Kilde: Statens Arkiver - købstadskort

Frederik V. kort over Rødby 1754. Med kirke, præstegård og kapel-langård

1. Kirken - 2. Wester Gade - 3. Øster Gade - 4. Nørre Gade -
5. Synder Gade - her i denne gade lå Johan Hansen Kocks ejendom

Rødby var en af landets fattigste købstæder, og blandt de vigtigste grunde var handelens og søfartens besværlige kår i byen.

I begyndelsen af 1700-tallet gik der fortsat en pæn handel gennem byen, men lidt over 100 år senere var både handel og søfart nærmest ophørt med at eksistere i Rødby.

Kilde: Provinsens søfart 1720-1832

Hvad er en købstad? Købstæder er en ældre betegnelse, som ikke anvendes mere. Men den er gået ind i sproget som en fællesbenævnelse for de større byer.

En købstad var en by, som kongemagten havde givet særlige privilegier. De vigtigste var retten til at drive handel, søfart og finere håndværk i byen. Bønderne havde ikke sådanne rettigheder. Købstæderne havde også medbestemmelse på byens forvaltning og kunne opkræve skatter og afgifter af tilrejsende og byens indbyggere. I retslig-administrativ forstand var købstæderne således adskilt fra landets forskellige myndighedsområder (herreder, birker, godser, grevskaber, baronier) og dannede deres egne enheder. Byerne har - med enkelte undtagelser - ikke haft andre herrer over sig end kongemagten og senere statsmagten.

Kilde: Dansk Center for byhistorie

Rødbyslægten

Den 10. januar 1709, afholdes der skifte over Johan Hansen Kock.

Han nævnes i skifteregisteret som værende skipper.

Johan Hansen Kock var min 6 x tipoldefar.

Det vides ikke, hvornår eller hvor han blev født, for kirkebøgerne i Rødby begynder først 1762.

Johan Hansen Kock gifter sig ca. 1696 med Maren Hansdatter

Deres første barn bliver født samme år, en pige kaldet Johanne Johansdatter.

År 1699 fødes endnu en datter Cathrine Johansdatter, og ca året efter 1701 fødes en søn Hans Johansen.

I ca. 1706 fødes endnu en søn der får navnet Johan Johansen.

Fødselsårene er regnet ud efter børnenes oplyste alder i faderens skifte.

I skiftet nævnes den efterladte hustru, Maren Hansdatter, som er ærlig og gudsfrygtig kvinde samt 4 efterladte børn som: Hans Johansen 8 år gl, Johan Johansen 3½ år gl, Johannes JohansDatter 13 år gl. og Cathrine Johansdatter 10 år gl.

Alle børn er umyndige, de får derfor en værge, som er deres farbror Hans Hansen Koch, der også bor i byen.

Man kan i skiftet læse, at Johan Hansen Kock er ejer af et hus beliggende i Søndergade på 12 fag ud til gaden.

Huset er med kakkelovn i stuen og der er tilhørende have og gårdrum og vurderes til 80 Sldl.

Han efterlader sig en formue på 103 Sd 1 mk 12 sk.

Den skyldige gæld er på 28 Sdl 2 mk 12 sk. Formuen 74 Sdl 3 mk 4 sk deles mellem enken der får 37 Sdl 1 mk 10 sk og børnene hvor sønnerne hver får en broderlod på 12 Sdl 1 mk 14 sk og døtrene hvor får 6 Sdl 15 sk.

Det pålægges moderen, at give børnene, nødtøftig ophold samt skolegang og en kristelig opdragelse.

Transskriberet skifte efter Johan Hansen Kock

Anno 1709 den 10ende January vare vi Underskrefne Kongl. Mayst. Byfoget Niels Hansen i Rødbye, og Christopher Hansen (Windl sammesteds Byeskrifuer, Efter foregaaende til Lysning, forsamlede udi Afgangne Sahl. Johan Hansen Kochs forhen iboende huus her i Byen for at holde skifte og deling efter forbemelte Sahl. Mand imellem hans efter latte Hustru Erlig og Gud frygtige Quinde Maren HansDatter med hendes Self Udkaarne LaugWærge, Christen Hansen ind Waaner her i byen paa den /Ene/ og dend Sl. Mand med hans Efterladte Hustrue SammenAuflede 4re Børn, Naufnlig Hans Johansen 8te Aar gl., Johan Johansen 3½ Aar gl. Johanne JohansDatter 13 Aar gl. Catrine JohansDatter 10 Aar gl.

Paa Samptlige disse U-myndiges Weigne Wed Schiftet ofuer Wærendes tilstede, Børnenes Fader Broder, Hans Hansen Koch, Indvaaner her i Byen paa den Anden Side, hvorda boen af Tuende Mænd Nemlig Christen Friis, Olluf Munch begge her i byen, Er EfterSeet og Vurderet som følger.

Udvidend daglige stue

*1 liden forbord med oben foed for 2 mk
1 benche Kiste Under Vinduerne 1 mk 9 sk
1 Ege skrin Uden Laas 2 mk
1 Liden th... og ... 0 mk 8 sk
1 Liden Speigl med Sort Ramme 12 sk
1 Schrader Saqs 1 mk 4 sk*

Udi Kiøchenet

*1 (Falte) Bench udi Kiøchenet for 12 sk
1 Liden Jern gryde 2 mk
1 Øll half tønne 1 mk
1 liden Ege Kar paa ... 3 mk
1 Stand tønne for 1 mk
1 Kierne for 12 sk
1 gl Økse for 10 sk
1 Tin Fad for 3 mk
1 Spand med Jern grefue 10 sk
1 Liden Melche Kande 4 sk
1 deigne trug af Ege breeder 1 mk 8 sk
1 liden [Aalde] 1 mk 4 sk
1 tom fierding 4 sk
1 gl Jernpande og En Rist 1 mk 4 sk
1 Rifue Jern for 4 sk
1 Øll tønne 2 mk 8 sk
Quern med behørig Huus for 3 mk*

Paa Loftedt

*1 Sengested af Før for 3 rd
1 Wide Kurfur med Laag 4 mk
1 Lidet Ege Skrin 2 mk
1 grof Hegle med staaltender i 1 mk
1 Kuffert med Laas for 1 rd
1 Malttønne med Laag 1 rd 8 mk
1 Stand tønne 8 sk
1 Ditro med Messing tender 1 mk*

Udi dend Syndere Stue

1 gl. Eige Kiste for uden Laas 3 mk 8 s
1 blaastribet UnderDyne for 3 rd
1 hiemmegiort olmerdugs dito 2 rd 2 mk
1 dito ofuer Dyne for 2??
1 blaastribet hofuet Dyne 2 mk
2 hofuet puder med hørlærretz Waar 3 mk
1 par gl. blaar lænidz Lagen for - - 2 mk

Byendombs Huuset som dend Sahl. Mand iboede og af døede her udi Byen i dend Syndre gade beliggende og bestaar udi 12 fag Huus ud til gaden, med En Jem Kacheloufn udi Stuen Sampt tilhørende hauge og gaardsromb med alt huus

Nagelfast er og ellers huset med Rette tilhørende Worderet for 80 Sldl.

Summa

Beløber sig ald foreskrevne dend Sl. Mand's Efterlafte
Middel som Worderit Er Reignet Udi Penge 103 Sldl 1 mk 12 sk

Igen Imoed Blef fordret og Angifuet efter
skrefuene Boet skyldige giæld Nemlig-
Enchen angaf at Wære skyldig til Sogne præsten Hr. Hans Nielsen her i byen
1 rd

Hans Christopher Nielsen her i byen fordrede Som
Enchen wedstod 2 mk 8 sk

Jørgen Odder fordred Resterende Scholeløn for børnene 1 mk 8 sk
Maren MortensDatter som er udi huset hos Enchen
fordred Reede laante Penge hun hafde forstrakt
som og Enchen Wedstod 1 Sdl

Her Rasmus Hansen [Snaenhg]Sogne Cappelan
her i byen fordrede Efter indgifuene Kraf Seddel Resterende penge til Scholen
som dend Sl. Mand skal Wære skyldig blefuen for nogle aar Aarligen 4 sk er 1
mk 14 sk
Huor til Enchen Suarede at hun hafde betalt Hr. Rasmus sin Rettighed Efter
hindes Sl. Mand's Død Aarligen 6 sk?
og Viste icke at hindes Sal. Mand førhen var blefuen hannem noget skyldig

Enchens Laugværge saa Welsom Hans Koch paa de Umyndiges Wegne protesterede for indførte Kraaf, at naar Hr. Rasmus forreviiste, dend paaberaabte domb om sit Krauf, Kan hand der for taae tornøyelse efter Lougen, og indtil Sligt skeer Wille de formode hannem icke nogen Udlægh blifuer giort for sin fordring Saa som da icke Ware Widende Nogen Citation der for til de Wedkommende er forregaaed.-

Skifte forvalteren Resolerede Her paa Saaledis,
Lad Wære Hr. Rasmus Hans. (Snæingl fordred fra 1703 og til Dato Skiftedt Sluttes = 4 sk Aarlig Meere end Annammet er, huilchet Enchens Laugværge saavel som børnenes faldne Wærge protesterede i henseende Hr. Rasmus burde forevise dend paaberaabte domb da efterdi dend icke som en Real Beviis Er blefuet fremvist, for det andet, at som Enchen self har inden Schifte Retten hafuer tilstaaed og udlagt, at hendis Sahl. Mand mens hand Lefuede hafde Aarligen betalt til Cappelanen for hans Thieneste 8 sk. og til ham som Scholens Administrateur 4 sk huilchet gjør in Alles till begge Deelle Aarlig = 12 sk kunde der for icke Cappelanen paastand følges till betalling eller udlech her af boen, Mens till Nærmere paatalle henwiises om (de...) om beraabte domb skulle Manquere efterdi dend icke her paa Sterf boet som beviist Er blefuen produceret.

Noch anfgaf Enchen at Wære skyldig til Jens (Hirtz??)
i Lybec h 5 Sd 1 mk 4 sk

Enchens LougWærge formeente at hun burde Nyde Sin begrafuelles Bekostning for ud af boen imoed hendes Sl. Mand's som og efter Lougen blef beuilchet og efter foreviste opskrift beløb sig 15 Sld

Skiftes Bekostning

Kongl. Stempeld Papiir til skiftebrefuet

1 Arch No 1 = 3 mk

Skifte Forvalterens Solario - 1 Sd 2 mk

Skrifuer Løn for Skifte brefuet - 2 Sd 2 mk

Wurderings Mændene for U-mage - 3 mk

Byens Tiener - 8 sk

Summa

Beløber sig forreskrefne boet skyldige giæld Sampt Enchens begrafuelse og Schiftes bekostning 28 Sdl 2 mk 1 sk

hvad sig forre skrefuene giæld såvel som Skiftets bekostning belanger saa hafuer Enchen med

Laug Wærgen Erbødet sig at suare og betalle een huer Schadesløs, huor for og iche nogen udlæg af boen der till giøris, Mens forblifuer Ved hendes løfte som Meldt er hvorimod hun annammer af Boens Middeler og det Wurdere de Løesøre saa Meget som det kand opløbe, og gjør sig saa Nøttig, som hun bedst Weed og kand i alle maade.

Naar nu forreskrefnue 28 Sldl 2 mk 8 sk drages fra boens for indførte formue som beløber sig = 103 Sldl 1 mk 12 sk blifuer øvrig som kommer til deling imellem Enchen og børnene 74 Sldl 3 mk 4 sk Hvor af Enchen tilkommer det halfue som er 37 Sldl 1 mk 10 sk

Den Anden halfue deel til kommer dend Sl. Mands efterladte 4re børn som er = 2 sønner og 2

døtter hvilchet dennem efter Lougen imellem deelis og Kommer saa paa Een broderlaad 12 sldl 1 mk 14 sk

Og paa Eenn Søster Laad 6 - - 15 sk

For disse 4re Umyndige børns tilfaldne Fædrene Arfue giøres fuld Udlæg i deres Sl. Faders Afdøde Eiendoms Huus som der udi og blifuer priorterlig forsichring for og udi huset bestaaende Uden Rente indtil et hvert af børnene fllder deris = 15. Aar Under Wærgen Hans Hansen Koch som er Bømenes fader broder hans louglig indseende Som hand I sin tid agter at Ansuare; og saa længe godzet staar uden Rente hafuer Moderen at forsiufne børnene med Nøedtøftig ophold Sampt Scholegang og anden Christelig optugtelse, som hun for Gud og øfrigheden Wil Wærgen bekendt for uden noget af deris til faldene Arfue der for at afkorte, hvor med og Wærgen bør at hafue indseende, og er saa dette Skifte paa Rettigste maade skee kunde, Afhandlet og till Ende bragt hvilchet yder meere bekræftes Under Wore Hænder og Zigneter Datum Skiftestedet i Rødbye ut Supra.

Kilde: Rødby Kjøbstads Skifteprotokol 1696 - 1717

Skifte 10. januar 1709, s. 314a-b, 315a-b. (NR. 5.028) Johan Hansen Koch.

Det er nu ca 28 år siden at Maren Hansdatter blev enke med 4 børn.

Hvad der er sket med familien i den tid og hvordan de har levet ved jeg ikke rigtig, da der ingen dokumenterede kilder findes fra den tid.

Men da moderen dør 1737, kan jeg i skiftet læse, at hun stadig bor i huset, som nu vurderes til 55 Sldl - diverse indbo til 12 Sldl 2 mk 14 sk.

Boets formue opgøres til 67 Sldl 2 mk 14 sk men inden børnene kan dele formuen gøres der udlæg i boet.

Alle 4 børn lever, da deres mor dør. Hans Johansen Kok og broderen Johan Johansen Kok er begge ryttere i Hans Majestæts tjeneste og indkvarteret i Odense på Fyn.

Døtrene Johanne Johansdatter Kok og Cathrine Johansdatter Kok er begge ugifte og bor hjemme hos moderen som meldes afgang ved døden den 9. januar 1737.

Først den 21. februar 1737 afholdes der skifteforretning og boet tælles op.

De to brødre møder ikke op til skifteforretningen og har heller ikke sendt meddelelse om udeblivelsen, søstrene søger derfor om udsættelse til den 28. maj da de mener, at brødrene så kan være til stede.

Sønnen Hans Johansen Kok, møder op til skifteforretningen den 28. maj og fortæller, at han ønsker at give afkald på sin arveandel til fordel for hans to søstre. Men han gøres opmærksom på, at han har en gl. gæld der skal betales. Dette er der dog ikke enighed om og man indgår et forlig.

I skiftet kan man læse om de andre udlæg og krav der stilles inden arven kan udbetales.

Om den anden broder, Johan Johansen Kok. møder op denne dag fremgår ikke af skiftet.

Arven deles mellem de 4 søskende:

Hans Johansen Kok arver 0 Sldl 2 rd 10 mk 1½ sk da man har gjort udlæg i arven.

Johan Johansen Kok arver 16 rd 3 mk 15 2/3 sk.

Johanne JohansDatter Kok arver 8 rd 1 mk 15½ sk

Cathrine JohansDatter arver 8 rd 1 mk 15½ sk

Transskriberet skifte efter Maren Hansdatter

Anno 1737 dēnd 21de Februar var Kongl. Mayst. Byfoged udi Rødbye Niels Siersted og Jacob Lyche Byeskriver Rødbye sammesteds tillige med 2de Wurderingsmænd Christian Ivers og Peder Kølle, efter forregaaende tillysning ved Rødbye Byting, mødt udi afgangne Maren Sal. Johan Kocks Stervboe, for at foretage lovlig Skifte og Deling efter bente. Sal. Qvinde, imellem bente. hendes efterlevende Børn og arvinger, der ere 2de Sønner og Toe Døttre, Nemlig Hans Johansen Kok, og Johan Johansen Kok, begge værende Ryttere udi Hans Maist. tjeneste, og Indqwarteret udi Oddense i Fyhn, Johanne JohansDatter Kok og Cathrine Johansdatter Kok, begge u-gift, og værende i Stervboen, paa hvilke arvingers Weigne, var efter forlangende tilstede deres Tarv og Bedste at beopagte Herretsskriveren til FugelseHerretsting Sr. Jens Kølle udi Rødbye, og er da Stervboets forsvarer dēnd sidtsløbene 9de Januari som var strax efter Dødsfaldet af forberørte 2de Wurderingsmænd lovlig bleven

Registreret og Wurderet og og Befunden som følger -

I Stuen

1 gl. før Bord paa Skrager - -, 1 mk

1 lidet Eege Skrin - -, 1 mk

Senge Klæder

1 gl. sortrandet owerdyne, børnene tilhørig med flere sengeklæder som de foregav at være

Eiere til -

1 ølltønde -, 2 mk, -

1gl. spinderock--- -, --, 12 sk

1 Liden Kiedelskrog 6 sk

1 Liden Jernpande-- --, 6 sk

1 liden lldtang -, --, 4 sk

1 Hænge Lystage 2 sk

1 Sort BrudeKiste - ', 1 mk, 12 sk

1 Liden gl. Salt (olde) - , - - , 12 sk

1 liden Qværn med Huus - -, 3 mk

2 stand flerdinger -, --, 12 sk

1 [.sfp..sfe) - , 12 sk

1 liden Jern gryde -, 3 mk

7 stk Faar a stk 5 mk--- ----- 8rd 3mk,

side 13b

**EiendomsHuuset dend Sal. Kone i boede og afdøde Bestaaende af 12 [S....]
til Gaden, med Indestaaende Jern Kakkelovn i Stuen, samt Haugerne og
fortog til gaden, med Wider stedets Rette tilhørende
Taxeret for 55 Sldl. -**

De tilstedeværende arvinger tillige med forswar paa samptliges Wegne blef tilspurt, om de widste meere denne Stervboe tilhørig, end hvis forhen anførl og wurderet er, hvortil de samptlig svarede Nej, at de ei Widere War Bewidst, -
Summa Stervboets formue - Bedrager 67 Sldl 2 mk 14 sk
Hernæst Stervboets Besværing tilført

No1, Sognepræsten Welærværdige Hr. Søren Eyler E fordrede for 8te Aars Præstepenge aarl. 8 sk. [/ tiendeløn tilfals a...16 sk = 15 aars offer aarl. 12 sk i alt som hand paastod udlægfor--- ---4rd.1mk 14sk

No2 Klockeren Hans Sadolin Krævede for 5 [...] aarsløn = 5 sk, for dend ældste datters lysemaal tilægteskab = 1mk, aarsløn for 4 aar 1 mk, for dend yngste Datter i 5 aar 1 mk 4 sk ialt 0-3 mk 9 sk
Sterboets arvingers forswarer Sr. Jens Kølle formeente efter Wedkommendes Beretning at ick war meere Skyldig som af Stervboet bord bør swares end 5 sk, hwad wider hans fordring angaar, Have hand de Wedkommende at søge for, som alt hentilles til skifte

Rettens forswarlige Kiendelse. -

*No 3, Niels Christensen Skræder fordrede som
hand tildend Sal. Kones Begravelses Bekostning
i Reede Penge Hafde forstragt, som
arvingerne tilstod den Summa 8 rd 2 mk 4 sk*

*No 4 Jacob Lycke Krævede Resterende orgelmester
lønforlaara4sker - 0-1 mk 4 sk*

No 5 Peder Smed Krævedesom vedkommendetilstod - ----0 -2 mk 6 sk

*Paa det under No 1 for Sr. Eyles anmeldte Krav
Swares at arvingerne icke vidste at være
noget skyldig for PræstePenge som er an=
tørtlor 4 mk Siden deres Sal. Moder Aarlig
har ydet udi Tiende, Saa wel Lam som
Gies, af hvad Creaturer de har haft
det øfrige Desputeres icke, som alt ind=
lod tilSkifte Rettens Kiendelse.*

*Siden ingen efter paaraabning sig indfant
widere Kraw at anmelde, og de 2de Brødre
og arvinger til Stervboen Hweken er møt
enten wed Skrivelse eller egne Persohner, Bad
derfor de 2de Døttre og arvinger i Stervboen
med Skiftet maatte hensætte tilførstkommende
28de May til hvilken tiid de wentede deres
Brødre self Skulde worde tilstede*

side 14a

*Samme deres Begiering Skifte Retten Consenterede
og tildes Skiftet Skifte Hawer sin hwile, Saaledes
i dag Passeret Wedstraar Wi underskrefne Actum
Sterbboen ut supra.*

N.Siersted l.Lyche Christen lvers P. Kølle

Paa sterbboets arvingers weigne som forsvarer underskriver, Jens Kølle,-

*Anno 1737 den 28.May war Rettens Middel mødt med de ordinerede
wurderingsmænd iSterfboet for at imodtage Hwis Pretentioner med Widere
tilskiftets slutning forrefalde Kand -*

*No 6. Hr. Lund Rector Schoele fordrede
Resterende offer efter meddelte Reglement - - -2 mk 8 sk.*

No 7. Sr. Hans Jørgen Mackeprang lod Kræve
her i Sterbboen, som hand hafde tilgode
hos dend Eene Sterbboets arving, **Hans Johansen Kok**, og som hand maatte
fornemme, at be.mte Arving Hafde udgivet et afkald tildenne Sterbboe, og
Overdraged sin arv til sine 2de Søstre, Saapaastod hand, at her udi denne
Sterbboe skee udlæg for hvis hand Hawer til gode som Bestiaar udidene
Summa 16 sldl 1 mk 5 1/5 sk siden hand formeente at der for uden Wederlag
for samme Hans Reverses indhold haver gjort fornøjelsen kand udgive noget
afkald, og til dend ende paastaar udlæg efter Reversen Betalt;
Skifteforwalteren tilspurte der efter, om arvingerne Hafde noget wider imod
de anførte fordringer at erindre, de da der med wilde fremkomme,
Dens tilstædeværende arving **Hans Johansen Kok**, Desputerede
i almindelighed SognePræstens, og Mons. Lunds indgifne Kraw, uden
allene Præstepengene 4 mk mod der imod som forhen er melt Desputerede
dend anførte Tiende, samt offeret siden hand formente Kiøbstads
Handværks folk, ick sware tiende af Lam og Deslige
Efter at Sligt war Passeret, blef af Skifte forwalteren Decideret saaledes -
1st post de af dend tilstedeværende arving tilstaaende 4 mk Betalles af
Sterbboets Eiendom, og som det øfrige Desputeris
saa kunde Derfor ej Skee nogen udlæg.

side 14b

Men Reserverede Eenhwers Ret efter lovlig omgang.

2de. Hwad sig Hans Sadolins Kraw angaaende
Da kand han ej imod Protest widere tilstaaes
end de resterende - 5 sk som er Sterbboets
Gield, det øfrige Bliwer Een Sag imellem
Wedkommende -

3. De u-Desputerede, og Niels Skræders til=
kommende Penge, som tildend Sal.Kones
Liig begravelse er anwent bliwer ogsaa
af Sterbboens Eiendom udredet som er - - - - - 8 rd 2 mk 4 sk

4. Sommeledes og paa ommelte maade,
Gotgiøres Orgelmester [Andefl her udi Sterbboen som er - - - 1 mk 4 sk

5. Paa Lige maade som de forrige Kraw

Gotgiøres de af Peder Smed Kræwede -----2 mk 1 sk

6. Siden at dend aldøde Enche eiselw for
sin egen Person Hawer ofred Sr.
Lund efter det Kongel. Reglement
saa bør der af Sterbboen udredes sam=
me som er aarl, 6 sk. ----- 12 sk
det øfrige bliwer en post imellem Wedkommende

7. Hwad Sr. Mackeprangs Kraw angaar, da
er Reversens indhold i allemaader u=
imodsagt, Men bliwer een post der Wed
slutningen ud af Skyldnerens laad
og deel kand tages og alt saa forbigaaes at udlægges af fællets
Sterbboen; -

8. Derpaa blef SkifteRettens Sallario
anmeldt Saaledes/
Kongens Papir til Skiftebrewet No 1 - 3 mk
Skifteforwalterens Sallario 0 rd 2 mk 0 sk
Byskriweren tilkommer for Skifte=
brewet at udfærdige paa 4 ark papir--- 3 rd
for tillysning om Skiftet 0 rd 2 mk 12 sk
Wurderingsmændene for deres u-ma=
ge wed 3de samlinger her i Sterbboet 1 rd 0 mk 0 sk
Byens tiener - - 0 rd 0 mk 4 sk

Summa

Sterfboets udgift = 16 rd 2 mk 15 sk
Naar nu udgiften drages fra Sterbboets
formue, bliwer øfrig som kommer til Dee=
ling imellem arwingerne = 50 rd 3 mk 15 sk

side 15a

Og falde paa Een Broderlod - 16 rd 3 mk 15 sk
og paa Een Søsterlod - 8 rd 1 mk 15 sk

Her nest er giort udlæg
Efter Decissionerne Saaledes

No 1. SognePræstens fordring - 4 rd 4 mk 14 sk
Der af Nyde udlæg efter Decissionen udi
Eiendoms Huuset -----1 rd-0-0

Er udlæg

*No 2 Sr. Hans Sadolins Krav - - - - - 3 mk 2 sk
lodder ej meere end 5 sk
derfor udi Eiendommen udlæg - - - - 0 rd 0 mk 5 sk*

*No 3 Niels Skræders Krav - 8 rd 2 mk 4 sk
udlagt
Anammer owerskudet fra Skiftets
Bekostning som herefter worde udlagt - 2 rd 3 mk 0 sk
Udi Eiendoms Huuset - - - - - 1 rd 3 mk 6 sk
tages Resten udi Sterbboets Wur=
derede Løsøre - - - - - 3 rd 3 mk 14 sk
fuld udlæg*

*No 4 Orgelmesterens fordring - 1 mk 4 sU udlagt
Tages udi Eiendommen- - - - - 0 rd 1 mk 4 sk
fuldest*

*No 5 Peder Smeds Krav - 2 mk 6 sk/ udlagt
Anammes udi Eiendoms Huuset - - - - - 0 rd 2 mk 6 sk
Er udlæg*

*No 6 Hr. Lunds offer - 12 sk I udlagt
Udi Eiendommen- - - - - 0 rd omk 12 sk
Er udlæg*

*No 7 Sr Hans Mackeprangs Krav - 16 rd 1 mk 5 $\frac{1}{2}$ sk /udlagt
Anammer efter Decissionens formel=
ding hos Arvingen Hans Johansen
Kock af Hans tilfaldene arvelod
Og deel udi Sterfboetz Eiendom -- - 16 rd 1 mk 5 $\frac{1}{2}$ sk
fuld udlæg*

*No 8 Skiftets Bekostning, Bedrager
efter forrige forklaring - 6 rd /udlagt
Tager Stervboets tilhørige
7 stk faar for 8 rd 3 mk siger ---- 8 rd 3 mk 0 sk
lægger fra sig til Niels Skræder 2 rd 3 mk 0 sk*

Arve Lodderne

*Hans Johansen Koks arv - 16 rd 3 mk 15 $\frac{2}{3}$ sk / udlagt
Af denne lod er forhen efter Decissio=
nens formelding udlagt til Hans
Creditor Sr. Mackeprang -- - - - - 16 rd 1 mk 5 $\frac{1}{2}$ sk*

Tages Resten i Eiendoms Huuset ----- 0 rd 2 mk 10 sk 1½ ?
fyldest

side 15b

Johan Johansen Koks arv - -16 rd 3 mk 15 2/3 sk
TaoerudiSterbboets Eiendoms Huus- ---- - - - 16 rd 3 mk 152/3 sk
fuld udlag

Johanne JohansDatter Koks Søster=
lod -8rd 1mk 15½ /udlagt
taoer udi Eiendoms Huuset - - - - - - - - - - - - - 8 rd 1 mk 15½ sk
og Er udlag

Cathrine JohansDatter søster=
lod I rd 1 mk 15/z / udlagt
Anammer Ligeledes udi Stervboets
Eiendoms Huus- - - - - - - - - - - - - 8 rd 1 mk 15½ sk
Er udlag

Er saa til alle Krawene og arvelodderne
sked udlæg hvor med dette Skifte er paa
bedste maader Ske kunde sluttet og til (endebragfl) som her med under
Rettens Betientes Hender og forseiglinger tillige med Wedkommendes
Underskrifter Bekræftes, Actum
Sterboen ut supra. -

N.Siersted J.Lycke Christen Friis P. Kølle

Kilde: Rødby Kjøbstads Skifteprotokol 1736 -1753
Skifte 1737, 21. februar, s. 13a-b, 14a-b, 15a-b. - Maren Hansdatter

Faderen Johan Hansen Kock døde 1709. Moderen Maren Hansdatter dør 1737

Børnene:

Ved faderens død nævnes døtrene som Johanne JohansDatter og Cathrine JohansDatter. Da moderen dør nævnes de som Johanne Johansdatter Kok og Cathrine Johans-Datter Kok. Deres videre skæbne kendes ikke.

Der findes ingen kirkebøger på dette tidspunkt og i folketællingen fra 1787 findes de ikke, så jeg formoder, at de begge er døde før 1787.

De boede begge i hjemmet hos moderen ved hendes død og var ca. 41 og 38 år.
Så begge døtre har sikkert været ugifte.

Broderen Johan Johansen Kok, som var rytter i Hans Majestets tjeneste da moderen dør - Ved faderens død blev han nævnt som Johan Johansen.
Heller ikke ham finder jeg oplysninger om.

Hans Johansen - Hans Johansen Kok bliver min ane (5 x tipoldefar) med navnet Hans Koch.

Født i Rødby 1701 (han blev opgivet ved faderens død 1709 til, at være 8 år)

Hans var gift to gange, begge hustruer dør, hhv. 1727 og 1734.

Navnene på hans hustruer kendes ikke.

Hans Kock dør ca 1734 i Rødby.

Der findes ingen skifter for Rødby i tiden 1731-1736 og kirkebogen begynder først 1762.

Jeg har ingen dokumentation for disse oplysning, der stammer fra "Slægtsbog for efterkommere efter Jens Mathisen Møller, gårdejer i Gl. Bosholm, Brede sogn".

Hans Koch efterlader sig en søn ved navnet:

Hans Hansen Kock, der skulle være født i Rødby ca. 1730.

Hvornår han forlader Rødby for at rejse til Nakskov finder jeg ingen oplysninger om, men da han er 21 år, findes der dokumentation for hans ophold i Nakskov.

Nakskov: Den vigtigste by på Lolland er Naschovia, på dansk Nascov, i en bugt, som havet skyder midt ind i landområderne dér, og som vesterud åbner sig mod hertugdømmet i Meklenborg. Navnets slutning og sidste del betegner "skov", som også seglet viser, at byen har navn efter, idet det foruden en gåsefod også frembyder træer. Den synes længe at have heddet sådan, enten som nabo til skove, da "nah" også betyder "nær" eller også "havende nok af skov", så at "nach" er blevet sat i stedet for "noch", der betegner rigelighed. Byen er befæstet med volde og grave, og de har været stærke nok til, at den temmelig længe holdt stand mod svenskernes belejring i 1659.

Skolen er middelmådig og sender kun en gang imellem elever til universitetet. Borgernes erhverv er dels handel, dels agerbrug. For at handelen kunne trives mere, tillod Christoffer af Bayern i 1445 borgerne at handle overalt hvor de ønskede det på Lolland.

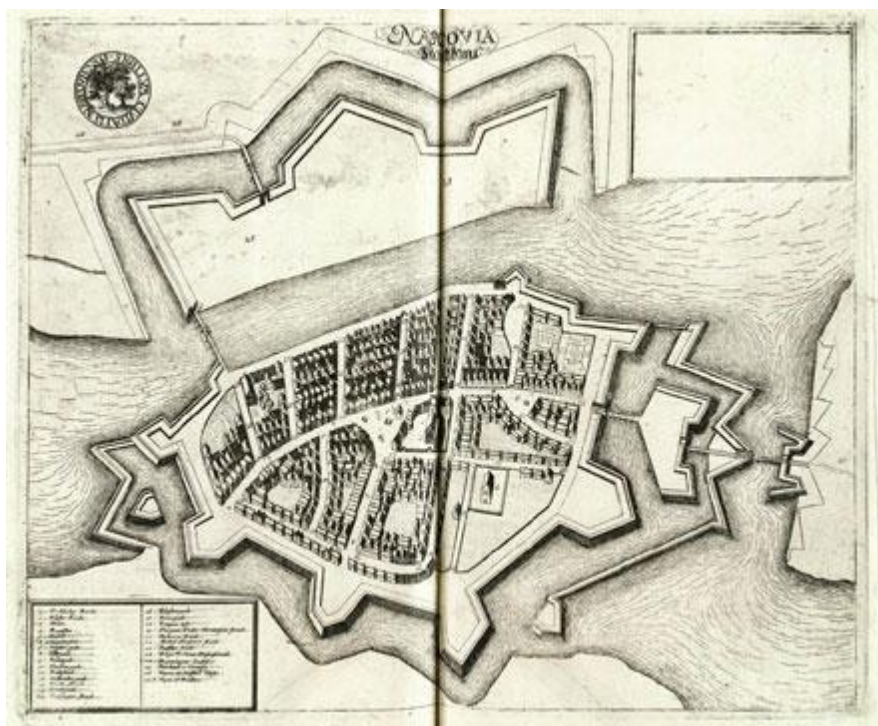
Christian III tillod i 1551 byrådet at oprette vinhandel i byen, og det følgende år tilstod han det, at det måtte beslaglægge alle skibe, som man fandt i forbudte havne; derudover gav han i 1556 borgerne de samme privilegier til at drive handel overalt, som Ribe-borgerne havde.

For at borgernes landbrug kunne trives bedre, tildelte Erik Klipping i 1266 byen græsningsjord, og Christian I tildømte i 1479 byen gårdene Sigerseje, Egemark og skoven Madeskov. Christian III tillagde i 1550 Krogsbølle sogns agre og enge på ti år og i 1556 for 20 år og ligeledes i 1557 Skalkenæs sogns jorder.

Disse jorder, såvel i Skalkenæs som i Krogsbølle, bestemte Frederik II i 1577 skulle være tillagt byen for bestandigt. Marked: Byens marked holdes den 4. oktober.

Anden beskrivelse af Nakskov Nax-Skov, Nag-Skov, Na-Skov, Nack-Skov hos Pontanus: Naschovia, Rutger: Nascovia, Lyscander: Naheskov, er en by på Lolland ved øens vestlige del, der efter den sidste svenskekrig ligger ved den nordlige rand af et fladvandet kystområde og følgende opføres under det nordre herred.

Østersøen bevirker, at indbyggerne kan lægge sig efter skibsfart og handel. Hertil kommer fiskeri, der forsyner dem rigeligt med alle slags fisk, såvel som agerbrug og en indbringende kvægavl, af hvilke fisk, såvel som agerbrug og en indbringende kvægavl, af hvilke borgerne kan drage ikke ringe fordele. Kilde: LASA-temaer - åbnesamlinger

Resens kort over Nakskov

Kilde: LASA-åbne samlinger/ hentet fra Det Kongelige Biblioteks

***Kirken – Skt. Nikolai:** Den første teglstenskirke fra omkring 1240 er en del af den nuværende kirke, som dækkes af centralhvælvingen over døbefonten. Det var en lille kompakt romansk kirke med to højsiddende romanske vinduer i hver side. Den havde et fladt træloft.*

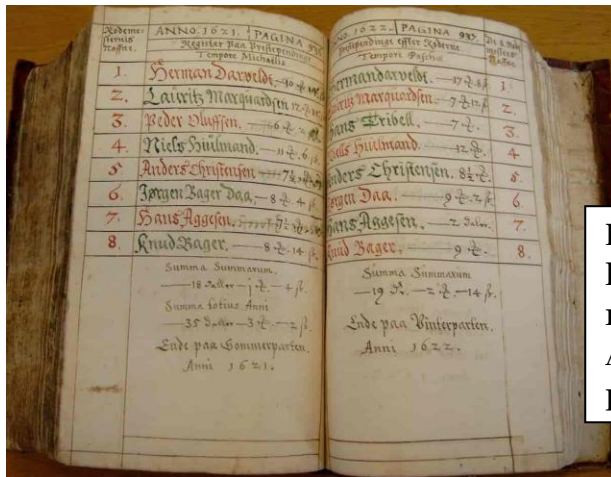
Oven over hvælvingerne ses stadig den rektangulære bygning meget tydeligt - og de fire romanske vinduer, som nu er blændet. I 1400-tallet påbegyndtes den nuværende katedrallingnende kirkebygning, som er opført i gotisk stil.

Korvælvet er placeret en smule "skævt" i forhold til midteraksen. Ifølge historikere skyldes dette et karakteristisk træk fra den hellige Birgitta af Vadstena.

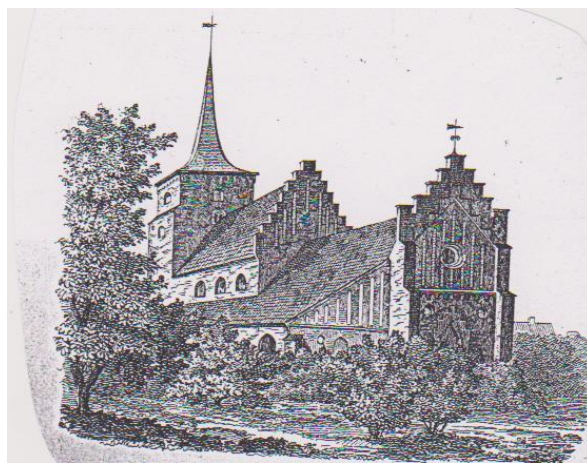
Hun lod Kristi død afspejle i arkitekturen på denne måde, at (hoved-) alteret hælder lidt til siden - på samme måde som Kristi hoved i døden

.Kirkebygningen er opført af håndstrøgne hårdt brændte teglsten - de såkaldte munkesten. Ved restaureringer forsøger man at fremskaffe kopier - men slet ikke i den kvalitet, som kunne fremstilles i middelalderen.

Kirkebygningen stod færdig i 1607, hvorefter man i løbet af det næste halve århundrede måtte anskaffe kostbart inventar: prædikestol (1630), orgel (1648) og alter (1657). Oprindeligt har der over for prædikestolen været en slags kongeloge højt hævet over gulvet. Døren til logetrappen findes på Stiftsmuseet i Maribo. Kirken er opkaldt efter de søfarendes skytshelgen, Nicolaus. Kilde: [www. Sankt Nikolai kirke.dk](http://www.SanktNikolaikirke.dk)

Perlestrikkebogen er en håndskreven kirke- og regnskabsbog skrevet af Anders Pedersen, som var præst i Nakskov fra 1617 til

Nakskov kirke

I løbet af 1700-tallet var tilliden til byernes handelsmonopol ved at være opbrugt, og ofte blev borgernes klager ignoreret af kongemagten, der godt kunne se, hvor det bar hen. I 1775 klagede en sognepræst, der boede to mil fra Nakskov, over, at han skulle købe kister i Nakskov, når en nærliggende snedker gjorde det bedre og også billigere, end det kostede i transport på den dårlige vej til købstaden.

Kilde: Den digitale byport

Nakskov i Senmiddelalderen set fra syd, tværs over den naturlige havn ved indsnævringen mellem den indre og den ydre fjord.

Kilde: Begge billeder fra den Digitale Byport

Naskov eller Nakskov, Hovedstaden i Lolland, som fordum har været stærk befæstet, er en skøn Søekiøbstæd og Stabelstad, beliggende paa Lollands vestlige Kant ved en lang og breed Fiord, kaldet Naskovsfiord eller Havbugt, i hvilken Fiord ere adskillige smaa Øer og mange Sandbanker, som gjøre Seilladsen derigiennem vanskelig formedelst en indløbende dyb, men krumbugtet Rænde, kaldet Pipperænden, hvilken anvises de Søefarende ved nedsatte Stager i Vandet og flydende Søetønder. Denne Vanskelighed foraarsager, at store og dybtstikkende Skibe ikke kan seile op til Byen selv, men maae blive liggende en liden halv Miil længere ude mod Vesten, hvor den Halvøe eller Peninsel Albue gjør en dyb og sikker Søehavn, endogsaa for de allerstørste Skibe, hvis Ladning tilføres dem ud ved Pramme og Baade. Mange fremmede Skibe søge ogsaa Tryghed i samme Albuehavn mod forlegent Veir. Stadens første Anleggelse er meget gammel; thi Aar 1266 var den allerede regnet blandt Kiøbstædernes Tal, og Aar 1667 fik den Stabelret af Kong Friderik den Tredie. Den har i fordum Tid været got befæstet; og skal Fæstningsværkerne være anlagte Aar 1547 i Kong Kristian den tredies Tid. Fæstningen blev repareret af Kong Kristian den Fierde, og Aar 1629 forsynet med nye Værker; men især blev den af Kong Friderik den Tredie Aar 1657 forbedret, og Tøihuset forsynet. Staden er tvende Gange bleven beleiret og indtaget af den svenske Konge Karl Gustav, først Aar 1658 om Vinteren, og siden efter tre Maaneders eller tretten Ugers Beleiring og tapper Modstand Aar 1659 om Sommeren den 15. Julii.

Staden har ikkun een Sognekirke, som er stor og anseelig, og kaldes St. Nikolai-Kirke. Den er smuk prydet indvendig. Rundt omkring Choret er en stor Omgang byggt Aar 1653, som i Byens Beleiring blev brugt til et Tøihuus; hvorudover Kirken var underkastet fiendtlige Skud, dog uden skadelig Virkning.

Til en Amindelse derom, sees indmurede paa den vestre Side af Kirken, som vender ud til Havnen, fem Kanonkugler; ligeledes sidder i Kirkens Hvelving en forgyldt Kanonkugle, og i Choret en Bombe, som under Sangen Søndagen den 19. Augusti 1659 slog ned, uden at gjøre noget Menneske Skade. Foruden denne Sognekirke har i Pavedommets eller Munkenes Tider været en Klosterkirke, kaldet den Helligaands-Kirke.

Men da Staden blev udvidet længere ned mod Stranden, og flere Gader indrettede, samt en Fæstning opbygt, saa blev samme Klosterkirke gjort til et Tøihuus, men efter Krigen Aar 1659 nedbrudt; dog holdes endnu vedlige en Deel af Klosters-Kirkegaard til Fattiges Begravelse, men den øvrige Deel er indhegnet til Hauger.

Staden har en latinsk Skole, som med Stipendier er vel forsynet, og forestaaes af en Rektor med to Hørere. Skolens Bygning er gammel og uanseelig. Ligeledes et Hospital til tolv Fattige, og Riegelsens to Huse til fire Fattige.

Raadhuset er en gammeldags Bygning, opført tilligemed een af Stadens Porte Aar 1590. Paa dette Raadhuus læses denne sandfærdige Opskrift: cidit; Ita, Sublatis Gegibus, Actum Elf de Republica; Anno 1592. Stadens Magistrat er en Borgemester, en Raadmand og en Byefoged.

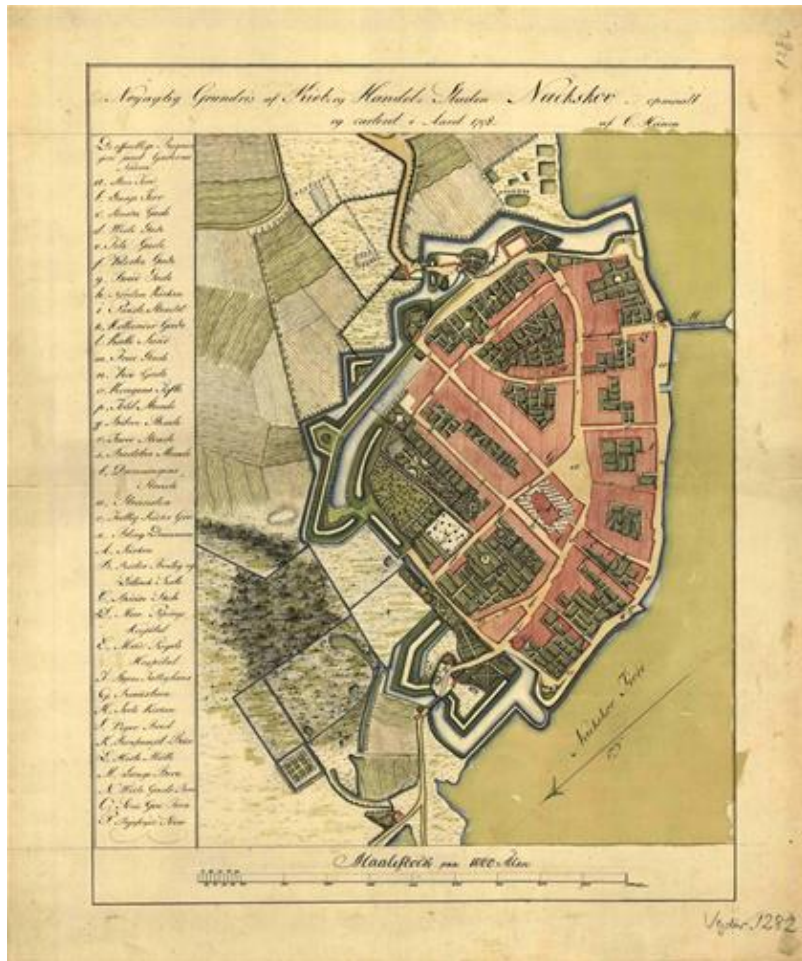
Fra Byen gaaer en særdeles lang Broe over til Færgelandet; samme kostbare Broe er Aar 1539 opbygt af den nærliggende nedbrudte Krogsbøllekirke.

Af fremmede Religionsforvandte taales her ikkun Jøder, hvoraf her boe en Deel, som har en Synagoge.

Indvaanerne drive temmelig god Handel med mange og skønne Landets Produkter. Byens Fartøier fare paa Norge, Kiøbenhavn og Provinzerne, da de smaa Fartøier kan ligge og losse ved Byens Bolværk; men de store Skibe maae blive liggende ved Pipperænden, hvorfra Ladningen ind- og udprammes, som forhen er meldt.

Den lollandske post ankommer her til Staden om Tirsdagen om Sommeren, men om Vinteren sielden førend Onsdagen eller Torsdagen, og opholder sig her ikkun 4 til 6 Timer førend den afgaaer igien. Hestemarked holdes her hver Torsdag i Fasten. Udi Naskov holdes den kongelige Amtstue for Halstedklosters-Amt.

Kilde: Nicolay Jonge, Lollands Stift Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse, Kiøbenhavn 1777

Kort over Nakskov er tegnet 1798 af C. Heinen
 Kilde: Statens Arkiver - købstadskort

Nakskov var siden 1274 købstad og Lollands største by - var fæstningsby frem til begyndelsen af 1700-tallet, hvor volde og byporte sløjfedes.

Nakskov i 1700-tallet - fra guldalder til krise

Mens 1600-tallet i Nakskov normalt anses for byens guldalder, så forarmede 1700-tallet byen. Søfarten i Nakskov var således ved overgangen til 1700-tallet inde i en stabil periode med en støt fremgang. Dette satte Den Store Nordiske Krig (1709-20) dog en brat stopper for. Krigen affødte dyrtid, afbrød handelsveje og besværliggjorde søfart og handel. Selv om krigen ramte hårdt, slap Nakskov mere nådigt end mange andre provinsbyer. Således var handelsflådens samlede tonnage i 1731 mere end 100 kmcl. større end i de sidste førkrigsår. Så mens Nakskov før krigen rangerede som provinsens femtestørste søkøbstad, var den i starten af 1730'erne den tredjestørste.[1] Samtidig med søfartens opblomstring beklagede de lokale købmænd sig voldsomt over den almindelige nedgang i næringslivet - denne begrædelse tilsluttede Nakskovs maritime sektor sig mindre end et årti senere. I dansk søfartshistorie karakteriseres perioden 1720-78 som en stabil periode med en beskeden vækst fra især 1750'erne og frem.

Nedturen sætter ind

I Nakskov var billedet ganske anderledes. Maritimt oplevede byen en tonnagetilvækst i årene umiddelbart efter krigen, men omkring 1740 satte nedturen ind. Krisen varede i hen ved 40 år, og således afviger byen fra det gængse billede. I 1780 blev lavpunktet nået, da den samlede handelsflåde i Nakskov kun bestod af otte skibe svarende til 66½ læster. Flådens reduktion var en katastrofe for Nakskov. Forklaringen herpå skal søges sydvest for nakskovitterne. Ærø blomstrede i løbet af 1700-tallet op som et maritimt center, hvis kerne ikke blot omfattede købstaden Ærøskøbing, men også ladepladsen Marstal. Særligt i anden halvdel af 1700-tallet havde ærøboerne held til at udkonkurrere nakskovitterne i en sådan grad, at handelsflåden i Nakskov i begyndelsen af 1780'erne end ikke var blandt den kongerigske provins' 25 største målt i samlet tonnage. Frem mod århundredeskiftet nåede den kolossale vækst, som indtraf under Den florissante handelsperiode (1778-1807), også til Nakskov, der på ny oplevede travle tider, selv om nakskovitterne fortsat drømte sig tilbage til de gode gamle dage.

Handelsveje og varer

Fartøjer fra Nakskov havde kontakt med København, Norge og Lübeck. Nakskov havde et bredt operationsfelt, selv om den overvejende del af byens handelsflåde besejlede København - et mønster der holdt hele 1700-tallet. Byens mindre fartøjer indgik i den traditionelle høkerbøtte-fart på hovedstaden, hvortil nakskovitterne fortrinsvis bragte hvede suppleret med fjerkræ, smør, ærter o. lign. Kun omkring en tredjedel hjembragte en returladning fra København.

Byens lidt større skibe indgik eksempelvis i 1733 i farten på Norge og Lübeck. Undertiden blev de to destinationer kombineret. Således gik fire af byens skibe i 1733 i trekantsfart. Først gik de med kornvarer til Bergen for derfra at sejle med fiskevarer og gedeskind til Lübeck for siden at stikke hjemover helt eller delvist i ballast.[4] Selv om 1700-tallet generelt må betegnes som et dårligt århundrede for søfarten i Nakskov, så blev der udført en stadigt stigende mængde korn. Således udførtes i 1731 38.800 tdr. kornvarer. Tallet var i 1761 steget til 52.500 tdr. for siden i 1796 at være nået helt op ca. 100.000 tdr. kornvarer. Hvede udgjorde omkring halvdelen af denne mængde, siden fulgte byg, mens den resterende del bestod af mindre partier af rug, havre, ærter o. lign.

De farlige og skadelige ærøboere

I 1740'erne anløb der kun et beskedent antal ærøboere i Nakskov, men allerede et årti senere var deres antal stærkt stigende.[6] Ærøboerne overtog i stigende grad besejlingen og fragten af varer fra ikke blot Nakskov, men store dele af Lolland, hvilket fik mange lollikere til at betragte ærøboerne som farlige og skadelige. I 1761 kom 28 af i alt 59 fremmede skibe, som anløb Nakskov, fra Marstal. En god del af de resterende kom fra Ærøskøbing. Ærøboerne bar

hovedansvaret for, at søfarten ikke fulgte handelens opgang i Den florissante handelsperiode.

Også i Nakskov blev ærøboerne beskyldt for at omgå loven. Således anklagede man i 1774 ærøboerne for at handle direkte med bønderne – dvs. uden om købstadens privilegerede område. Ærøboerne kom i deres små fiskerbåde – under dække af at være fiskere – og byttede fisk og kramvarer for korn. Det ærgrede nakskovitterne desto mere, at ærøboerne frem mod århundredeskiftet mere og mere endte med selv at købe og udskibe korn for egen regning fra Nakskov. Ofte skete dette gennem stråmænd, hvorved ærøboerne omgik byens købmænd. Ifølge borgmester Baden blev der i 1796 udskibet 100.000 tdr. kornvarer fra Nakskov tolddistrikt. 30 pct. blev udskibet fra landet af proprietærere og forvaltere, mens 70 pct. gik gennem købstaden, men af den mængde, som gik gennem byen, sad ærøboerne på en så stor del, at de handlende trods opgangstiderne ikke fik deres andel af værditilvæksten.
Kilde: Dans Center for byhistorie - provinssøfart 1720-1832

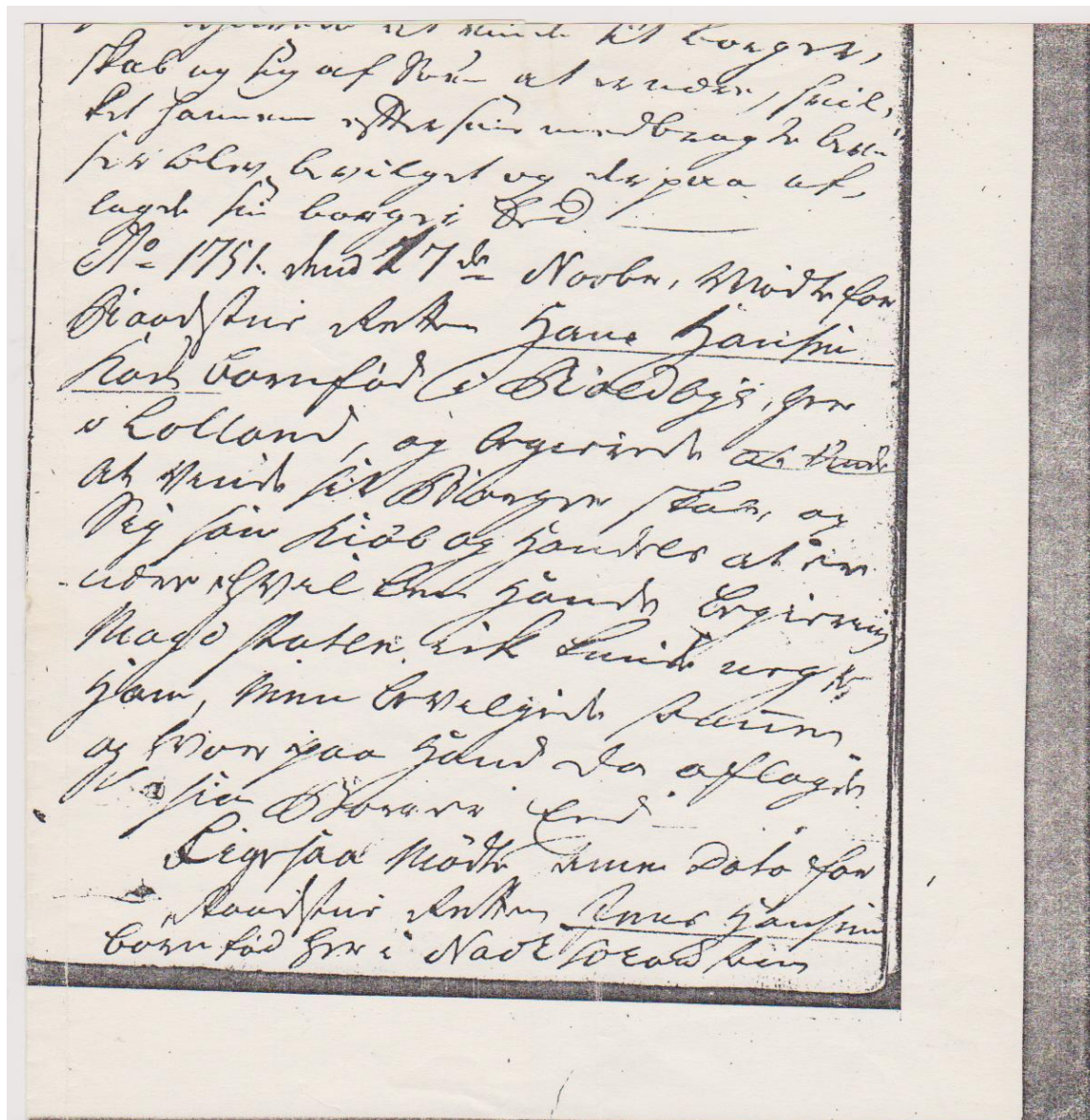
Nakskov Torv omkring 1827

Kilde: [www.Center for dansk.byhistorie.dk](http://www.Centerfor dansk.byhistorie.dk)

Byen var jo bygget op omkring kirken og Torvet. Så den måske allerede sådan ud, da mine aner gik over Torvet.

Nakskovslægten

Hans Hansen Kock - som var min 4 x tipoldefar - får den 17. november 1751
Borgerskab i Nakskov til Kjøbs- og handelsmand.

Kilde: Borgerskabsprotokollen 1728-1878

Transskriberet bevilling.

Anno 1751 d. 17de Novbr. mødte for Raadstue Retten Hans Hansen Koch
barnefødt i Røedbye, her i Lolland, og begierte at vinde sit Borgerskab og sig
som Kjøb og Handler at ernære ihvel bem. hands begiering Magistraten ick
kunde nægte ham, men bevilget samme og hvorpaa Hand da aflagde sin
Borger Eed ...

Borgerskabet er en betegnelse, der bliver brugt til at beskrive en bestemt type indbygger i byerne. Fra den sene middelalder og op igennem historien var borgerskabet en gruppe af grundejere, handelsfolk og håndværkere, der nød særlige privilegier og rettigheder i forhold til købstadens andre indbyggere. Det vil sige, at borgerskabet var dem som havde næringsbrev og kunne bestemme i byens råd.

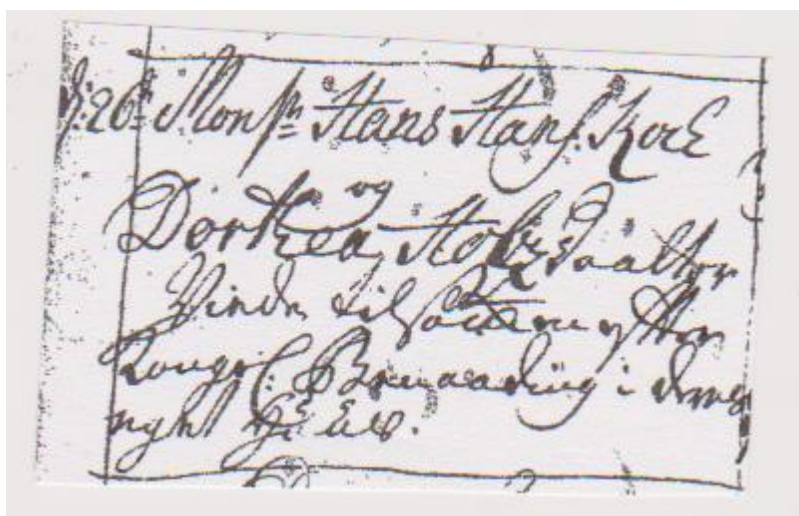
Kilde: Wikipedia

I slutningen af 1700-tallet blev der givet adgang til næring uden om lavene.

Kilde Stadsarkivet

Han har åbenbart klaret sig godt efter at han kom til Nakskov.

For 9 dage efter, at Hans Hansen Kock har modtaget sit borgerskab, bliver han gift med den kun 17-årige Dorthea.

Nakskov 1751 - viede

*den 26. november
Mons Hans Hansen
Kock og Dorthea
HolstDatter*

*Viede tilsammen efter
kongelig bevilling i
deres nye hus.*

Kilde: Nakskov – Skt. Nikolai – Kirkebog – opslag 221

Den kgl. bevilling skyldes nok, at Dorthea kun er 17 år og Hans ca. 21 år.

Ifølge Christian 5.s Danske Lov af 1683, der byggede på ældre ret, var mænd under 18 år umyndige, mellem 18 og 25 år mindreårige og over 25 år fuldmyndige.

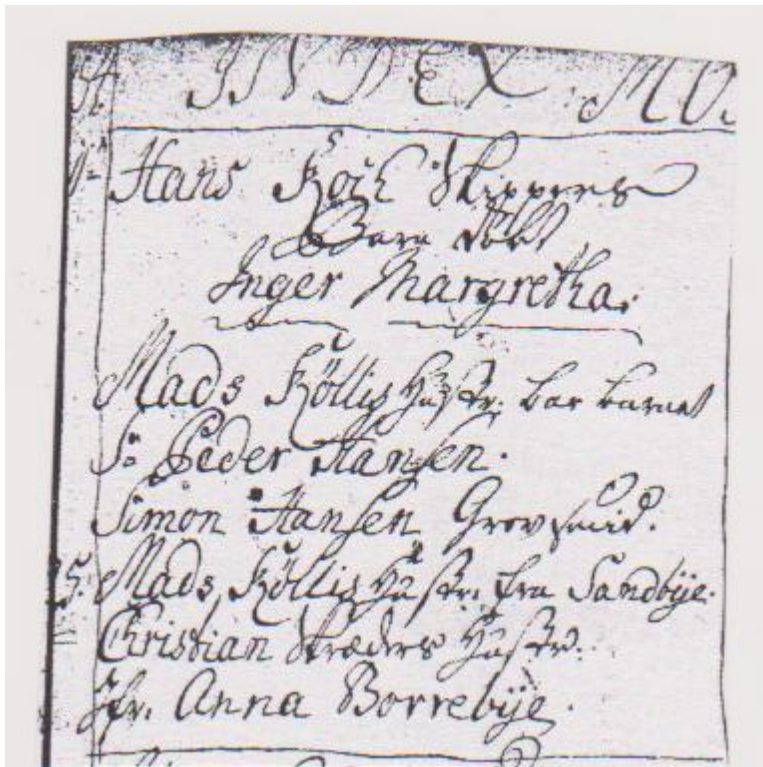
Kilde: Gyldendals Den store danske

Børn i ægteskabet:

Anno 1754 - 13. Augustus Inger Margretha

Anno 1755 - 30. November Johannes Hansen Holst - min 3xtipoldefar

Læs om Dorthea HolstDatter herkomst under Sandbyslægten.

Kilde: Nakskov - Skt. Nikolai - Kirkebog opslag 161

Anno 1754 - 13.
 Augustus Inger
 Margretha, Hans Kocks
 Skippers Barn.
 Faddere: Mads Kollers
 hustru bar Barnet,
 Peder Hansen, Simon
 Hansen Grovsmid,
 Mads Kollers Hustru
 Hustru fra Sansbye,
 Christian Skrædders
 Hustru og Jfr. Anne
 Borrebjæ

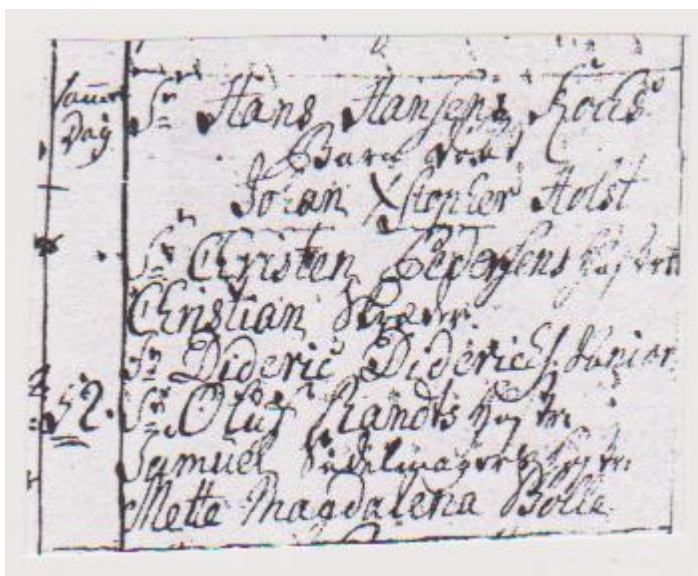
Bemærk at Hans Kock ved dåben indskrives som skipper.

Da faderen dør 1770 er datteren 15 år og bor hjemme.

Ved moderens død 1776 nævnes hun som Margrethe Hansdatter og tjenende for Kølle her i byen (Nakskov). Hun er da 22 år.

I skiftet får jeg en ny oplysning "den afdødes Datter og Svingersøns" så hun må have giftet sig.

Det har ikke været muligt at finde flere oplysninger om hende.

Kilde: Nakskov - Skt. Nikolai - kirkebog 1707-1757 opslag 166

Den 30. November 1755 døbes sønnen Johannes Hansen Holst.

Han indskrives i kirkebogen som Johan Xristopher Holst, Hans Hansen Kock's barn.

Fadderne: Christen Pedersens Hustru, Christian Skrædder, Dideric Didericksen ?, Oluf Randts Hustru, Samuel Sadelmagers Hustru, Mette Magdelene Kollé (Bølle?) .

Læs om Johannes Hansen Holst i slægtshistorien " Emmerlevpræsten Johannes Holst - og hans tid ".

Den 25. maj 1770, kommer der 5 vurderingsmænd fra retten, for at foretaget lovlige registrering af dødsboet efter Hans Kock, der var død 30 dage forinden.

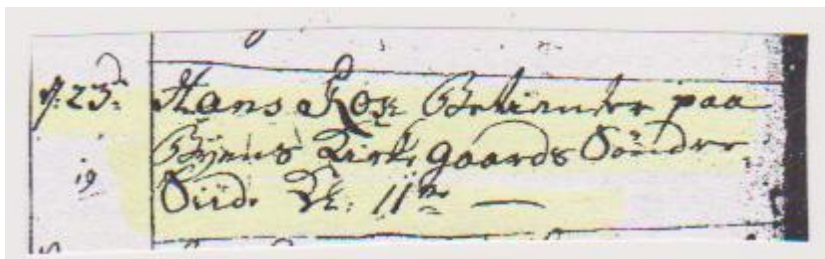
Tilstede var enken Johanne Dorthea Holst og de to børn Johan Christophersen 12 år gl. og Inger Margrethe Hansdatter 15 år gl. - bemærk ændring af navnene.

Da begge børn er umyndige for de en tilsynsværge.

Hans Kock er kun ca. 40 år, da han dør, og efter begravelsesomkostningerne er betalt, er der ingen arv til de efterladte.

Da skifteforretningen indføres i skifteprotokollens register bliver Hans Kock nævnt som værende betjent.

Måske, på grund af sygdom, gik det ikke så godt for familien.

Den 25. april 1770
Hans Kock Betientes
Paa Byens
Kirkegaard Sønder
Side kl. 11.00

Kilde: Nakskov – Skt. Nikolaj kirkebog - 1758-1814 opslag 283

Transskriveret skifte efter Hans Koch

Side 92B

Skifte efter Sal. Hans Koch - skiftet begynder og sluttet denne
20 Junij 1770.

Borgmesteren Poul Møller og Raadstuemændene Michael Jensen, Math. Walther & Hennling Ulrich Sandberg samt Johan Dorph, Premier Leutenant af Infanteriet, bestaltet Bye og Raadstue Skr.udi/ Nachs. gjøre alle witterlig at:

Aar 1770 den 25de/ Maj indfandt sig Rettens Middel 30te Dagen efter/dødsfaldet udi Stervboet efter afg. Hans Kock, for al lforetage en lovlige registrerings og WurderingsFor/ retning til nærmere paafølgende Skifte og deling/ imellem Encken Johanne Dorthea Holst og hendes/ med den afdøde sammenavlede Børn som ere én Søn/ Johan Christophersen gl. 12 aar, og en Datter navnlig I Inger Margrethe Hansdatter gl. 15 aar, og hvordan paa Enckens wenge war tilstæde som langværge/Mester Johan ?omejer og paa Børnenes weigne/ som TilsynsWærge war nærværende Mester Christian / Skrædder, I hwis owenruærelse af Byens Beskickede/ WurderingsMænd Navnl. Rasmus Rasmussen/ og Christian Rasmussen saal. blew Wurderet

side 934

I Stuen

1 lidet Jernbunden Skrin 3 mk
derudi
2de Skiorter 1 mk 8 sk
2 stk halv Ermer og en hals
krave samt én hals klud 2 mk 0 sk
1 gl. træplade og en Gl. stoel 0 mk 6 sk
1 gl bruun Klædes Kioel og
en grøn West 5 mk
1 gl blaae Kioel 0 mk 1 sk
1 gl røed hue og 5 gl Peruqwer 0 mk 6 sk
1 gl thin tee Potte og en gl
steen Ditto, og et par tee
Kopper og et gl thin Salt
Kar 1 mk 8 sk
1 blick riwe Jern og Tragt 0 mk 2 sk
2 pr gl Skind Buxer og et pr
gl sorte Ditto 0 mk 8 sk
1 lidet stand Sengestæd 1 mk 0 sk
derudi
1 gl blaastr. linned dyne 3 mk 0 sk
1 gl blaa Kiste Hynde 1 mk 0 sk
2 gl Roedstr. olmerdugs
Puder 1 mk 0 sk
1 gl roedstr. olmerdugs
Owerdyne 2 mk 0 sk
1 pr blaarg(arns) lagen 1 mk 8 sk
1 gl hvid houPud? 0 mk 4 sk
1 gl Jernbunden Skrin 0 mk 12 sk
derudi fantes intet
1 stand bømte, 1 Spand og en liden widie Kurw 0 mk 8 sk

I Kiøckenet.

1 Kiedels Krog, 1 rist og en
Pande 2 mk 0 sk
1 SaltKar 1 ? og et gl Sold 0 mk 4 sk

Paa Loftet.

2de gl Rocke 1 mk 8 sk
2 halv øll Tønder den
ene med Jern Baand 2 mk 0 sk
1 fugle Buur en bømte
Kurw og en standt. 0 mk 12 sk

1 gl sengested 1 mk 0 sk
1 Bue Saug 0 mk 4 sk
1 slump gamle
Fielle 0 mk 8 sk

I Gaarden

1 Swine Trug 0 mk 4 sk

I et lidet Kamme bag Kiøckenet

1 deigne Truug 0 mk 8 sk
3de gl stand bøtter 0 mk 2 sk
En slump gammelt Leertøy. 0 mk 6 sk
5 rd 4 mk 4 sk

Og som intet videre efter/ ...søgning af Wurderings/
Mændene, Eiforrefantes Enc/ken med LaugWæрге samU
Børnenes Tilsynsvæрге /
deklarerede at dennem ikke/ videre war bevidst end hvad/
registreret er, og paa saa?=
dan samtliges deklaration/ bliwer den Forretning/ henrued
sluttet og tilendebragt, Datum Stervboet/
ul anden.--
Paa RaadstueSkriwerens /weigne udi hands Absence.
Matzen

Encken med Laug Wæрге
Johanne Dorthé Holst . Johan ?omaier
Som Børnenes TilsynsWæрге
C.Christiansen
Som WurderingsMænd R.Rasmussen C.Rasmussen

Ao. 1770 dend 20 Junij blew efter forregaaende Publi=/ kation wed anslagene
Placater der lyder saaledes:
dette Skifte efter afgangne Hans Kock af samtlige Magistr./ og Raadstue Skr.
foretaget udi owerwærelse af Encken/ med LaugWæрге og Børnenes tilsyns
Wæрге hvor/ da bem.te Encke med laugwæрге og Børnenes Tilsynslwæрге
blev tilspurgt, om dem noget videre war/

side 938
Bewidst St.boet til Indtægt at beregne end hwis for=/ segltings. og wurd.en
hvortil de swarede Nej,Thi er da St.boets / ganske Indtægt og Formue 5 rd 4
mk 4 sk

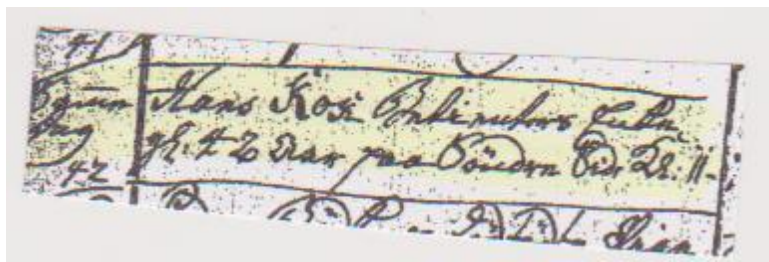
*Derimod anmeldte Encken at være skyldig som Hun/ til hjælp til sin Sal.
Mands begravelse havde laant.....6 rd
og da denne Summa i hvor liden dend er overstiger Boets/ Formue, og
Creditorerne om nogen er, følgerig ingen/ udlæg af Boet Kand faaes, meget
mindre, noget til /
Arw for dend afdødes Børn bliwer, Saa blew alleene Cre=/ ditorernes Ret til
Encken reserveret, og denne Forretning/ alene i Skifte Protocollen tilført.
Datum Nachs./
Raadstue ut supra-*

Møller Jensen Walter Sandberg Dorph

Kilde: Nakskov Byfoged skifteprotokol 1766-1774, s. 92b, 93a-b.
Skifte efter Hans Koch/ Hans Hansen Kock, død mai 1770.

Transskriberet , manglende tekst med .. og linieskift med /.

I 1774, fire år efter faderens død bliver sønnen - Johannes - student i Nakskov.
Han forlader byen og rejser til København.
Kun seks år efter faderens død, dør deres moder Dorthea Johans Datter Holst -
kun 42 år gl.

*Den 22 marts 1776 Hans
Koch Betientes Enke gl. 42
aar på Sønder Side kl. 11*

Kilde: Nakskov - Skt. Nikolaj kirkebog - 1758-1814 - opslag 291

Hun efterlader sig børnene Johan Hansen Holst (bemærk hvordan hans navn ofte ændre sig) som nu opholder sig i København og datteren Margrethe Hans Datter der tjener hos Kølle i byen Nakskov.

Forretning efter afgangne Hans Kochs Enke nemlig Dorthea Johans Datter Holst - begyndt og sluttet den 14. Aug. 1776.

Anno 1776 den 19. Maj indfandt sig Magistraten tillige med Bye og Raadstueskriveren efter afg. Hans Kochs Enke, nemlig Dorthea Johans Datter Holst som nylig ved Døden var afgangen og haver efterladt sig 2 Børn nemlig Johan Hansen Holst som nu opholder sig i København, og en Datter Margrethe Hans Datter tienende for ? Kølle her i Byen paa hvis Vegne var tilstæde som Tilsyns Værge ? Jørgen Kølle her i Byen og blev da i Rettens Overværelse forefundet og vurderet af Byens beskikkede Vurderingsmænd som følger:

I Stuen

1 større Sengested
1 91. Pøs
1 Ditto
1 91. blaastribet ? Dyne
1 gl grønstribet ulden Dyne
1 gl blaa Pude Hynde og
1 stribet Pude
1 Par 91 blaa Lagner
1 blaastribet ? Pude
1 rødstribet Olmerdugs ditto
1 gl Ditto
1 gl Læderstol
1 gl Jern bunden Skriin
9 ? ? og Riste Leerkar
3 ?
3 hvide Tørklæder
1 gl hvidt ? Tørklæde
1 blaat Ditto
3 Stk gl ? Omhæng
4 gl Særker
1 lidet Jern bunden Skriin
1 gl Pande og Rist
1 gl sort Skiorte
1 ? Skiorte
1 blå filte Huue
1 storterneL Trøie
1 hvid Dito
1 gl Hat ? ? gl Skiorte og
I Forklæde
I ? Flerding og I ?
I træ Salt Kar
1 gI ? Dyne

Paa Loftet

1 Jærn Tønde med ? og
1 do Gryn
1 Ditto med omtrent 1 Pd ?
1 lidet rundt Bord
1 glblaastribet Dyne
1 Par Læder ? nogle ?
og 1 gl Stol
1 Børste ?
13 Pd røget Lam ?

1 tin ?? med fad
 1 tin Kop
 1 Kaaber ??
 1 Ildtang
 1 ? Krog
 1 Mæssing Skaali
 1 gl Mæssing Rive Jern
 1 Jærn Gryde
 1 Metall Lyse Stage
 1 lidet Truge og et træ Fad
 1 ? LeerLøi
 2 Boutelie
 1 Liden Pyramide og 1 Klæde Børste

Og som indtil videre forefandtes blev Hans Madsens Enke hos hvem den afdøde havde været tilligemed den afdødes Datter og Svingersøns Værge tilspurgt om dem noget videre var bevidst, som den afdøde rned Rette kunde tilhøre, hvortil de svarede ?

at dem indtet videre for nærværende Gud var bevidst ? blev da saaledes denne Forretning sluttet og tilendebragt.

Datum ut supora

Paa Børnenes Vegne som Ti-lsyns Værge.- Sign/Kølle

Som Vurderingsrnænd R. Rasmussen Christian Rasmussen

Anno 1776 af 14. Aug. blev dette Skiftet foretaget og ? da Herr Raadmand Sandberg som Auctions Casserer, som af Auctions ? udstædte Auctions Extrac' over den afdødes med Auction bortsolgte Effecter der bidrog ti beholdne Penge

den Summa .....10 Rdl 5 Mk

Og videre ? Jørgen Kølle som Tilsyns Værge paa de 2 Børn og Arvingers Vegne og at den afdøde var Eier af.

Derimod anmeldte bemeldte Kølle at den afdødes Børn havde bekostet deres salig Moders Jordefærd og videre, hvorved de havde maattet giøre Laan som ialt androg

Til .....12 Rdl

Men videre Gjæld vidste han ikke at der hæftede paa den afdødes ringe Efterladenskaber.

Og da Begravelsens Bekostninger overstiger de bortsolgte Effecters Betøb ' saa maatte Skifteforvalteren sig udi at ingen Salarium af dette fatige Bostand erholdes, hvorfor denne Forretni-ng ? indføres udi Skifte Protocollen til Oplysning i tiden. Men i Henseende til hvad Byskriveren og Vurderingsmændene for deres, havde Arvinger ved Registrering og Auctionen ? ? ? som Skifteforvalteren

? efter Boets fatige Omstændigheder kunde blive for

Raadhuskriveren ..... 3 Mk

og begge Vurderingsmændene samt

Raadstueskriveren være til sammen .....2 Mk 8 sk

=5 Mk 8sk

? 5 Mk 8 Sk blev ? udbetales af Indcasseren af Auctions ? og det øvrige som da bliver 10 Rdll 4 sk til de anmeldtes ? og hvormed vedkommend faar lade sig nøje.

Datum ut Anca

Fvalter M. Jensen Allensberg

Kilde: Nakskov Byfoged 1774-1783: Rigsarkivets film nr. M. 4926/27
Skifte på Dorthea Johansdatter Holst 19. 5. 1776

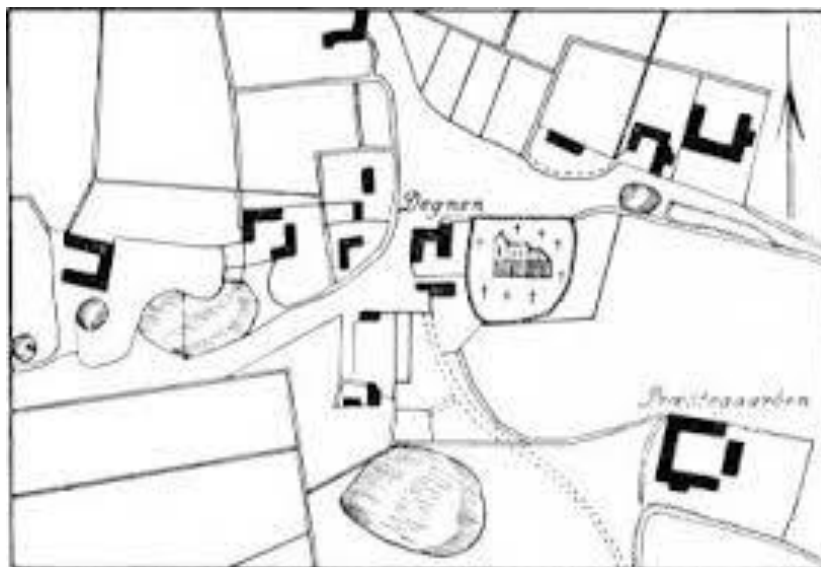
Sandby: er et lille sogn i det nordvestlige Lolland i Nørre Herred, Maribo Amt.

I det nordvestlige hjørne af Sandby sogn og næsten helt ud til Langelandsbæltet ligger herregården Frederiksdal.. I gamle dage hed den Grimsted og den var omgivet af voldgrave, der ved en kanal var forbundet med Langelandsbæltet. Sognet har egen kirke.

Sandbye-Sogn er et Mensalkald for Biskoppen i Fyhn, som derfor holder her en Vicepastor. Sandbyekirke er prydet med et meget smukt Orgelværk. Til Sognet hører: Sandbye; Taarsbye; Taarsfærgested, med en god Skibshavn; Reernis; Kiøbeløv; Harpelunde; Høysmark; Slotøe; Æenehøi; lille Veigløe; Adserstrup eller Asserstrup, en Avlsgaard, allene tiendefrie; dens Hovedgaardstaxt er 49 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. Frideriksdahl, en Herregaard, tilforn Grimsted kaldet, hvorfra er smuk Udsigt over Skoven til Langeland; dens Hovedgaardstaxt er 46 Tdr. 4 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskylt 4 Skpr. Begge disse to Gaarde hører til Baroniet Kristiansdahl.

Til Herregaarden Frideriksdahl hører Ventzholm, en Øe, beliggende imellem Lolland og Langeland, er en Græsholm, omtrent en Fierdingvei i Omkreds. Fra Sundbye-Sogn ved Taarsfærgested er Overfarten fra Lolland til Langeland.

Kilde: Jonge om Lollands Stift

Sandby 1794

Kilde: Danmarks kirker

Kortet herunder viser Sandby sogn hvor sægten boede. Jeg har dog ikke kunne finde beviser for på hvilken "jordstykke" de boede

Sandby sogn - Lollands Nørre Herred - Formindret kort 1818
Kilde: Kort og Matrikelstyrelsen - historiske kort på nettet

Kort over Sandbye - Halsted Amt og Nørre herred - Lolland 1808-1861
 Kilde: Kort og Matrikelstyrelsen - Historiske kort på nettet

Sandby Kirke ligger på det nordvestlige Lolland og er bygget ca. 1250

Kilde: Danmarks kirker.dk

Kirken består af romansk kor og skib samt sengotisk våbenhus, tårn og sakristi, alt muret af røde munkesten i munkeforbandt.

Kirkens inventar:

Det er stort set det samme som mine aner så, når de gik i kirke.

Altartavlen fra o. 1635,

Altersølv kalk fra 1755,

Prædikestol og himmel er fra 1635,

Alterstager 1766

Døbefonden er på alder med kirken.

Pulpituret er fra 1636

Kilde: Danmarks kirker

Frederiksdal er et gammelt gods, som nævnes første gang i 1305 og kaldt Grimsted. Navnet Frederiksdal er fra 1756. Godset ligger i Sandby Sogn, Lollands Nørre Herred, Maribo Amt, Ravnsborg Kommune. Hovedbygningen er opført i 1756 ved Georg Dietrich Tschierske.

Supplerende oplysninger: Frederiksdal dukker frem af historiens tåge omkring 1400 som Grims, Grimsted. En lille befæstet gård, der lå vest for den nuværende avlsgård. Den har endnu ældre forgænger. Iskælderhøjen, inde i parken, minder meget om den tidligste .... Borgbanker, der havde et forsvarstårn af træ. 1752 blev Grimsted købt af enkegrevinden fra Knuthenborg. Hun omdøbte Grimsted til Frederiksdal og lod en hovedbygning, i italiensk rokoko opføre.

Kilde: Visiteastdenmark.com

Dette er det ældst bevarede kort jeg kan finde og da det er dateret 1796 og gården nævnes som Frederiksdal må jeg gå ud fra, at det også er de nye bygninger der er tegnet ind på kortet. Jeg har dog alligevel valgt at anvende kortet.

I samspil med hovedbygningen blev det herskabelige liv yderligere tydeliggjort ved oprettelse af en dyrehave i skoven øst for haven. I den nuværende have findes desuden stærke indikationer på, at der ved hovedbygningens vestside var anlagt karpedamme, da ferskvandsfisk var en yndet spise blandt 1700-tallets elite. Dyrehaven, karpedammene og hovedbygningens iscenesatte omgivelser var en del af de herlighedsværdier,

som udmærkede Frederiksdal som baronens sæde, ligesom de udgjorde en del af herregårdens særrettigheder. Blandt særrettighederne hørte også udskibningsstedet Korsnakke, hvor baronen havde ret til at udskibe godsets kornproduktion udenom de nærliggende købstæder. Frem til salget af Frederiksdal blev færgefarten ved Tårs desuden administreret fra Frederiksdal, selv om retten til færgefarten hørte under baroniet.

HISTORIEN BAG

Frederiksdal udspringer af landsbyhovedgården Grimsted, som nævnes første gang i 1305. Gården lå oprindeligt tættere ved Langelandsbæltet. Frem til 1552 var Grimsted i fælleseje med nabogodset Asserstrup, og gården var at betegne som en underordnet besiddelse. I 1635 flyttede den daværende ejer Christoffer Steensen Grimsted til det nuværende Frederiksdals placering, og opførte en ny trelænget hovedbygning i bindingsværk. Christoffer Steensen tog bolig på stedet og begyndte at arrondere herregårdens besiddelser. Ved den nye matrikel fra 1688 ejede Grimsted hele Højsmarke, strøgods i både Harpelunde og Tårs samt to enkelte gårde i Sandby.

Der blev ført stort hus på Frederiksdal i midten af 1700-tallet, men i 1784 var baronen nødt til at overdrage baroniet til sin ældste søn, der samtidig via en pro forma handel købte alloginalgodset. Den "afsatte" baron tilbragte efterfølgende en del år på den nyoprettede gård Nøjsomhed, etableret på et hede- og skovområde nord for Købelev. Sønnen Adam Christopher baron Knuth solgte, samme år han købte Frederiksdal, gården sammen med Asserstrup til Henrik baron Bolten.

De første avlsbygninger på Frederiksdal kendes tilbage fra 1720'erne, hvor gårdens daværende ejer Ditlev Brockdorff genopførte avlsgårdens bygninger efter en brand. De nyopførte bygninger blev placeret i en langstrakt facon i forlængelse af hinanden, og skabte dermed et tilnærmelsesvist gadeforløb.

Kilde: www.Museum Lolland Falster

Det er godset i dens tid hvor den bære navnet Grimsted jeg vil beskæftige mig. Det var her min ane, min 5xtipoldefar Johan Christopher Holst, var forvalter ved sin død i 1733.

Herregården/hovedgården Grimsted er et gammelt gods, som nævnes første gang i 1305 og kaldt Grimsted.

Stedet dukker frem af historiens tåge omkring 1400 som Grims, Grimsted. En lille befæstet gård, der lå vest for den nuværende avlsgård. Den har endnu ældre forgænger. Iskælderhøjen, inde i parken, minder meget om den tidligste .... Borgbanker, der havde et forsvarstårn af træ.

Sognepræsten i Sandby var i året 1728 Hans Oluf Hellesen (død 1749) I hans indberetning om sognet fortæller han ” Udi i Sognet ere 2de Herregaarder, den 1ste Grimsted - af nesten forfalden Tømmerbygning, undtagen Laden og Kohuset, som er grundmurede. Dertil er completeret Hartkorn af Bøndergods. Til Grimsted hører Wends holm, Nordvest for Korsnache, af langagtig Form, hvorpaa kan græsses 12 a 16 Hoveder (denne ses på efterfølgende kort).

Den 2den Adzerstrup -, ligeledes af nesten forfalden Bygt, hvortil er intet Hartkorn af Bøndergods.

*Begge Gaarder har hidindtil tilhørt Captain Schack Brocktdorff. Sådan indberettet sognepræsten Hans Oluf Hellesen, Sandbye, 1ste Augusti 1743.
- 10 år efter forvalter Holsts død.*

Kilde: Lolland-Falsters hist.årbog 1921-24, Sandby sogn s.93

Der går imidlertid ikke så godt for Schack Brockendorff, han har samme år set sig nødsaget til at sælge begge gårde på auktion.

Efter kommissionensdom af 3. Mai 1743 gjorde Pantehaverne Byfoged Niels Siersted u Maribo og Handelsmand Knud Petersen Sølling smsts. (Årbog 1918 p.79 f. og 84) indførsel i Kapt.Schack Brockdorffs Gods Grimsted (nu Frederiksdal) med Ladegården, og Sierste købte den ved paafølgende Auktion (Skøde 13. juni 1744). Omtrent paa samme Tid overtog Siersted ligeledes Assenstrup, men han maatte dog snart gaa fra begge Gaardene.

Kilde: Topografist indberetning 1743-1744 af Kai Sevel Uldall.

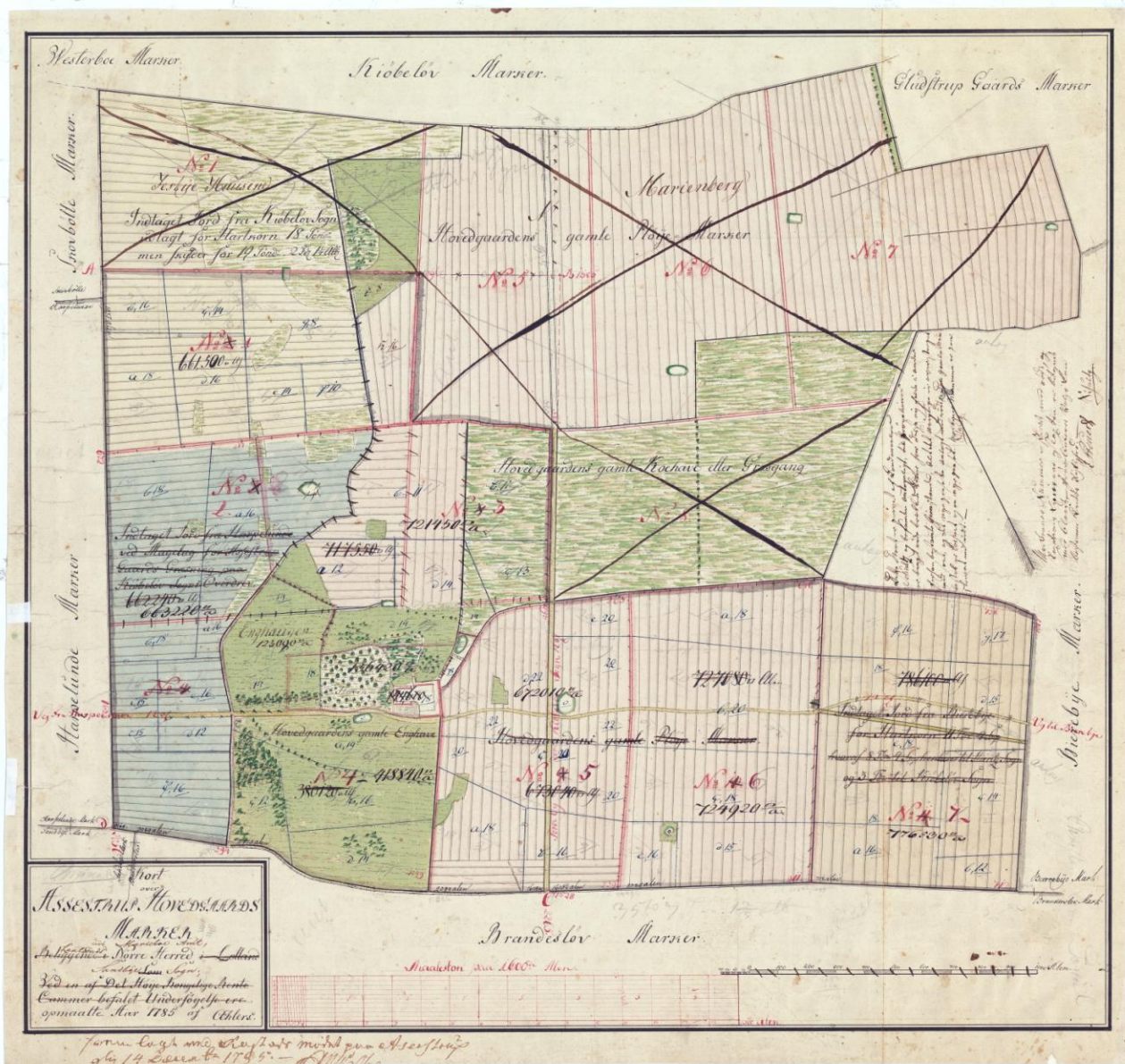
Læs også www.aabne-samlinger.dk/lollandfaalster/historie

Asserstrup er en gammel sædegård, som nævnes første gang i 1350. Gården ligger i Sandby Sogn, Lollands Nørre Herred. Ejer fra 1728-1744 Schack Brockdorff. Hovedbygningen man ser i dag er opført i 1847. Rester af en gammel Tårnbygning omgivet af volde og grave vidner om, at Asserstrups historie går langt tilbage i tiden.

Asserstrup er formodentlig opstået af landsbyen Asgers Torp, da gården opslugte landsbyens gårde og jorder i senmiddelalderen. Asserstrup blev omtalt allerede i 1350'erne, og efter i en periode efter enevældens indførelse at have mistet skattefriheden opnåede Asserstrup igen herregårdsstatus i 1747. Asserstrup og Grimsted blev solgt til Joachim Brockdorff i 1707.

Kilde: Dansk Center for Herregårdsforskning

Kort over Asserstrups Hovedgaards Marker, Nørre Herred Sandby sogn
 - opmaalt Aar 1785 - af C. Ehlers
 Kilde: Historiske kort på nettet

Schack von Brockdorff f. 1707 død eft. 1747 til Aschau, Adserstrup (1732—47) og Grimsted, Lolland S. Herred, Sandby S. (1732—44), 1730 Fændrik i Riberstifts nat. Inf.reg., 1742 afsk. som kar. Kapitain; Stiftede en dansk Skole i Højsmarke, forarmede, og »Herren og Fruen maatte nu vandre omkring og sætte Prøve paa deres Venners Hjertelag"

Kilde: Danmarks Adels Aarbog, Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen, Dansk Adelsforening, 1884-2011

En væsentlig grund til at den tidligere historie ikke kan beskrives er, at godsarkivet på Frederiksdal i dag ikke længere eksisterer. Jeg har også fået fortalt at det skyldtes et behov for varme, men om det er sandt eller ej vil jeg lade være usagt. Hvad jeg kan konstatere er, at hovedparten af godsarkivet er væk hvilket gør det svært at udtale sig om Frederiksdals drift og bemanning før i slutningen af 1700-tallet.

Øverste rød cirkel " Frederiksdal " - nederste cirkel " Asserstrup "

Formidret kort 1818 over Sandbye Sogn - Lollands Nørre Herred, Maribo Amt

Kilde: Historiske kort på nettet

Sandbyslægten

Johan Christopher Holst giftede sig med Ingeborg Nielsdatter. De var mine 5 x tipoldeforældre.

De får datteren Dorthea Johansdatter Holst – som bliver min 4 x tipoldemor – og mor til Johanns Holst - den senere sognepræst i Emmerlev sogn

Egentlig ved jeg ikke så meget om Johan Christopher Holst og hans hustru Ingeborg Nielsdatter. Der findes ingen kirkebøger for Sandby sogn før 1771 og folketællingerne begynder først 1787. Holst oplyste i testamentet, at han ikke havde pårørende her i landet - så han kunne måske stamme fra Holsten.

De første oplysninger om dem stammer fra det testamente som de opretter.

I 1733 opretter Johan Christopher Holst og hustruen følgende testamente:

“Udi dend Hellig Trefoldigheds Navn haver Vi underskrefne menlig Johan Christopher Holst, Forvalter ved Grimstrup og Assenstrup Gaarder, Saa og Jeg Ingeborre Nielsdatter fød udi Kaarsenache Bye på Grimstrup Gods fornevnte Johan Christopher Holsts Hustrue, Med hverandre indgaaet dette Testamente eftersom Vi ved Guds Foriuns Raad er bleven Egtefolk, og på den kort tiid har levet og endnu lever et kierligt Egteskeb det bemelte min Kiere Hustrue viser store prøver af, idet hun nu i min store paafaldende Svaghed saa trolig og kierlig gaar mig til Haande, med ald fornøden Omsorg og opvartning, hvorfor jeg først tager den naadigste Gud, og siden hende Som saa Kier og troe enn Egtefælle. Men som Vi endnu ikke har Børn tilsammen, saa haver Vi begge dersom sluttet, dog paa Hans Kongelige Majts allernaadigste Behag, som Vi og hermed fiuldkommen slutter og indgaar, at naar som det behager den gode Gud, en af Os, ved Døden at paakalde skal den, som igienlever, alleene beholde og nyde Vores helle Boe, saafremt Vi os ellers endda ingen Livsarvinger efterlader, og det uBesuigent, uVurderet, uRegistreret og uSkift, alleeneste den, som efterleever, haver til Vores bortskyldige Gjeld at svare, og siden det øvrige af boens Midler at gjøre sig saa Nyttig, som den best Ved og Kand, men den bortDødes Arvinger betales ½aar, efter døds dagen, Hundrede Slettedaler, Siger Et Hundrede slettedaler, hvoraf den mest nødtrængende af samme Arvinger skal have 15 Sletdaler, Siger Femten Slettedaler. Og siden dog være lige Lodtagen med de andre eftersom Arven kand Lovlig tilfalde dem, Saa og giver til meste Kirke Søgne Fattige 50 Slettedaler, siger Halvtrediesendstyve Slettedaler, hvormed samtlig den bortdødes Arvinger, for ald deres Arve Prætention, efter dend afdøde skal være gandske og fuldkommen tilfreds og fornøyet, allerhelst siden jeg og mine

kiere Hustrue, foruden bogen voris Arvingere Hielp og bistand, udi mange Aars

Tieneste møysommelig og med stor Arbeyde haver med Gus og anen Forfremmed og hvis af Gud nu worder med Fordreet Mens dersom den naadige Gus skikker det saa, at der bliver Livsarvinger udi Vores egteskab, eller og, om min Kiere Hustrue Ingeborg Nielsdatter, efter min Johan Chrstopher Holstes død, bliver forløst og faar Livsarvinger, da skal hvem, som af os med Livsarvinger efterlever, dog paa Hans Kongelige Majt.z allernaadigste Behag, siden udi ubesviigent, uVurderet, iRegistreret og uskift Boe, Saalænge den sig ye udi nyt egteskab indlader, men skeerdet at dend, som af Os efterlever, bliver tilsinds udi ny egteskab at indlade sig, da skal den halve af hvad. Som dend efterlevende udi helle Boen haver faaaet, være og blive, Ja tilkomme Vores Livsarving, men ingen anden skal Arve, thi ellrs skal dend efterlevende, som forhen skreven er, beholde ald Boen alleene, og som Jeg Holst har her udi Landet ingen paaRørende Venner, haver Jeg formaaet Sig.nr. Johan Detmer, Kiøb-ogHandelsmand udi Nachschou at være overværende med at gjøre arve Deeling til Vores Livs Arving med den efterlevende ogSiden lade Rettens Middel forfatte samme skifte deelinmg udi pennen. Saa og at Velbemelte Lauritz Rohde tillige efter mig givne Løfte skal være min Kiere Hustrue Ingeborre Nielsdatte Laugværge efter min Død, Dog paa Hans Kongelige Maytz allernaadigste Behag, og forudi alt foreskrefne Uryggelig skal holdes og efterkommes, Haver Vi dette med egen Hænder underskreven og jeg Johan Christopher Holsr forsuiglet det, Ja til desto tryggere Forfatning, ombedet Sig.nr. Johan Detmer udi Nachschou saa og Velbemelte Vores gode Ven Lautitz Rohde. Med os til Vitterlighed at undederskrive og forsuigle.

Grimstedgaard dend 19.nov: 1733

Ingeborre Nielsdatter.

*Til Vitterlighed underskriven og forsuiglen: Lautitz Rohde (L.S.)
Johan Detmer (L.S.)*

*Dersaafremt fornevnte Johan Christopher Holst og hans Hustrue Ingeborre Nielsdatter sig inden Livsarvinger paa enten af Sidderne efterlader, ville Vi forskrivelse udi alle dens Ord, Clausuler og Puncter, Saa som, i dend herover indført findes, allernaadigst have Confirmeret og Stadfæstet, saa og hermed Confiemere og Stadfæste, Dog Pantte og tiende Penge. Samt ald anden Os tilkommende Arvekalds Rettighed i alle maader uforkrænket.
Friderichsburg d. 28. Decmb: 1733*

Kilde: "Slægtsbog for efterkommere efter Jens Mathisen Møller, gårdejer i Gl. Bosholm, Brede sogn"

Hvad giver testamentet af oplysninger:

Johan Christopher Holst er forvalter på både Grimsted og Asserstrup gårder.

At Grimsted også nævnes som Grimstrup, er nok en fejl.

De har kort forinden testamentet oprettes indgået ægteskab og Holst fortæller, at han er syg " min store påfaldende svaghed"

Testamentet fortæller også, at der ingen børn (livsarvinger) er i ægteskabet og at den længst levende skal arve hele boet og indestå for den gæld der måtte være.

Den afdødes arvinger skal have udbetalr 100 Sdl. = sletdaler, betales ½ år efter dødsdagen samt der indføres andre arvebestemmelser.

Kirkesognets fattige betænkes med 50 Sdl.

Han, Holst siger også i testamentet at arvingerne skal være tilfredse og fornøjet med deres arv.

Holst bestemmer også, at dersom en af dem får livsarvinger, skal den efterlevende sidde i uskiftet bo så længe man ikke indgår i nyt ægteskab.

Men skulle det ske det, at efterladte indgår nyt ægteskab så arver efterladte kun det halve af boet og den anden halvdel går til en evt. livsarving/barn.

Det bestemmes også at ingen andre skal arve.

Holst oplyser også, at han ingen pårørende har her i landet og beder derfor køb- og handelsmanden Johan Dietmer der bor i Nakskov om at være behjælpelig med fordeling af arven.

Lauritz Rohde, som er deres gode ven, giver Holst et løfte om at være værge for hustruen Ingeborre Nielsdatter, efter Holsts død..

Grimstedgård den 19. novb. 1733

Hvornår døde Holst ? Citat fra skifte " *ieg var paa Grimsted og besøgte M.Holst i sin Svaghed som var d.28. (?) 1733 hvilchet var 3 dage, førrend hand døde*".

Altså døde Holst kort efter testamentet var underskrevet.

I Nakskov Byfoged 1728-36, side 818b - opslag 826, findes en tekst under årstallet 1733 - Grimsted Gaard og Gods

Dend forrige værende Forvalter ved samme Gods Sl. Christopher Holstis Enke, Skyldige Copulationspenge ..... 4 rdl.

Kopulations-penge, pl. (foræld.) afgift, der (som en slags skat) betales ved indgaaelse af ægteskab; vielsepenge.

Hvilket passer sammen med, at ægteskabet blev indgået 1733 - kort før Holsts død.

Året efter (1734) nedkommer enken Ingeborre Nielsdatter med en datter, der får navnet Dorthea Johansdatter Holst.

Hvor moderen opholder sig efter manden død ved jeg ikke og om datteren fødes på Grimsted og evt. døbes i Sandby kirke finder jeg ingen bevis for - kirkebogen findes først fra 1771. Hun er heller ikke fundet døbt i Nakskov kirke - kirkebogen er dog meget ulæselig.

Hvor opholder mor og barn sig ? Noget tyder på, at datteren bliver født på Grimsted og at de opholder sig der indtil moderen gifter sig igen.

Oplysningen kommer først frem i skiftet dat. 10. maj 1737 da Mons. Meier beretter, citat " *efter Madame Holstes Sl. Hendis begieeeeing hat været oppe paa Grimsted udi hendes barns Sygdom, og ordineret det, som kunde tiene ...*"

Testamentet oplyser også, at *Jeg Ingeborre Nielsdatter fød udi Kaarsenache Bye på Grimstrup Gods* - hun var min 5xtipoldemor. Men det fortæller også at Holst i testamentet oplyser, at han ingen pårørende har her i landet - hvilket kunne tyde på, at han måske stammer fra Holsten hvor han ejede grubbe Færggård.

Bygning fra 1761 - kunne den se sådanne ud forvalterbolig på Grimsted hvor Holst boede

Kilde: Danske Center for Herregårdsforskning (foto fra Gl. Estrup)

Stammer bygningerne helt tilbage fra forvalter Johan Christopher Holst ´ s tid ?

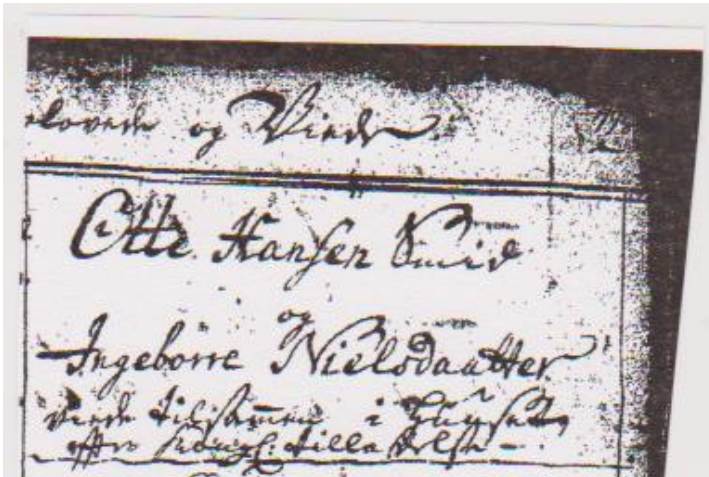
Frederiksdal bygning til venstre for hovedbygningen m forvalterboligen

Frederiksdal bygning til højre for hovedbygningen

Kilde: Ravnsborg lokalarkiv

Men i 1735 indgår Ingeborre Nielsdatter et nyt ægteskab i Nakskov.

*Nakskov kirkebog 1735
den 26. september
Otto Hansen Smed og
Ingeborre Nielsdatter*

*Viede tilsammen i Huset
efter kongelig bevilling*

Kilde: Nakskov kirkebog 1707-
1752 opslag 202

Den lille Dorthea bliver tidlig "moderløs" og moderens nye ægteskab bliver kort, for allerede i januar 1736 dør Ingeborre Nielsdatter.

1736 den 16. januar Otto Smeds Hustru begravet paa Byens Kirkegaard ved den sydre Side. Klokkeringning.

Den 14. januar 1736 var der blevet afholdes skifteforretning og her får vi at vide at Johanne Dorthea Holst er 2 år gl. og at hun er afdødes datter af første ægteskab med forvalter Christopher Holst ved Grimsted.

Der påbegyndes nu en kæmpe skiftesag.

Der afholdes nu også skifte over boet efter Holst, hvilket måske skyldes testamentet. Det er blot ca. 2 år siden Holst døde.

Men da begge forældre nu er døde og efterlader sig Dorthea som livsarving skal der skiftes med moderens nye mand - Otto Hansen - der også indsættes som værge for den ymyndige Dorthea.

Selv om moderen i sit nye ægteskab var bosiddende i Nakskov og boede i Søndergade er skifterne så sæt forbundne, at jeg har valgt at nævne dem her under Sandbyslægten.

Nakskov Byfoged Skifteprotokol 1736-1743 - opslag 31/32/33/34/35/36/37/
38/39/40/41/forts. opslag 57

Transskriberet skifte for Ingeborig Nielsdatter
Nakskov Byfoged Skifteprotokol

Ingeborrig Nielsdatter

Borgmester Johannis Forbus Raadmænd Hans Brennische og Ditlev Schiøl med kongelig mag. (?) Byfoget Anders Rammel og Raadstueskriver Jørgen Lundgaard alle af Naschow, giver vittterligt at Anno 1736 d. 14. January. Blev efter Otto Hansøn Borger og grovsmed her i byen, hans afgangne Salig kjerriste Ingeborrig Nielsdatter Strax paa hendes Dødelige afgang Registreret og Vurderit Sampt (?) for endehl tagret under forseigling udi Strevboet hoes denne hendes Efterlevende hosbonde, udi hans iboende Gaard i Sønder Gade heri byen beliggende. Aldt hvad som forrefandtis for der effter Et Rigtig og lovligt Skiffte at forfatte Imellem Enchemanden Otto Hansøn Smed Som Selv var Nærærende, paa dend Eene, og dend Sl:

Qvindes Eeniste Børn og Arving, avlet i Sit første Egteskab med forvalteren Sl: Johan Christophser Holst ved Grimsted, Naunlig Johanna Dorthæa Johansdatter Holst gl. 2 Aar som her i Stervfboet hoes Sin Stiffader er hiemmeværende. Paa hvis Vegne for at i agttage hendes gavn og beste, blev Magistraten tilkaldt Som tilsuns (?) Værge forretningen at bivaane (?) Som og indfandt Sig Borgen og Indboer Peder Christensen Sadelmager paa dend anden Side. Ved forretning er brugt de tvende i byen beskichede, Wurderingsmænd naunlig Hartvig Jørgensøn og Rasmus Nielsøn, og Er da til Registrering.

Eiendommen

Eiendoms Gaarden bestaar af 6 Fag 2 Etager høye ud til Gaden, og 10 Fag Enchelt bygt ind i Gaarden, Et fodre huus af 8 fag Nedre (?) i gaarden, tillige og Et halvtag huus af 3 fag samt tilliggende hauge, med En gaards iord i Alle byens Marcher, med frending styche, deraf er besaaen 6 Skp. Land Vintersæd Saa velsom og (...) i daglisen, der tilsammen blev vurderet, effter disse tidens tilstand indbegreben En dehl be(...) som (...) løste i Gaarden for den .....Summa 300 rdl.

Magistraten Tilspurgte Enkemanden Otto Hanssøn Smed, tilligemed barnets Moder Moder Karen Eskildsdatter som haver til Egte gaardmand Peder Knudsen i høystmarch (?) Saa vil som Peder Christensen Sadelmaget her i byen, som paa barnets vegne var beskichet som tilsunsverge at være (?) overværende om de (...) Nu noget (...) ere var Vidende delt (?) Strefboe til beste at anføre være sig Guld, Sølv, Reede Penge kendte (?) Forskrivninger, Tilstaaende Guld, Gods ellers andet (...ikke læseligt) hvad til (...) det kunde, de det da Vilde anmeldte, at Saadant tilligemed forrestaaende Sterfboes formue, kunde blive udi (...) forfatted Hvortil de Samptlig for det første Svarede Ney. Dernest bevillede Enchemanden at hans Sl. Formands i Egteskab med hans Sl. Kierriste :/ Som var forvalter ved Grimsted Gods Johan Christopher Holst

/: ved (?) Skiffte forhandlingen Endnu var Kommen til Nogen fuldkommen Ende eller Slutning, hvorfra hand icke kunde vide hvad (...) tilligemed sin Sl. Kierreste paa vegne, Saa tilsom det Umyndige barn effter bem. te forvalter Holst som dets fader, kunde arveligen tilfælde for det øvrige belovede han til neste Skiffte Samling her i Sterfboe, hvis hand paa En og anden sted paa Reigning kunde tilkomme, saa og, om noget Maatte være, som ved denne Registrering hans boe til Indtigt icke var observerit at tilkiende give. Hvormed denne forretning Saaledes som forhen findes tilført, til nærmere Skifftesamling er Slutted og tilendebragt.

I første skifteforretning får jeg en vigtig oplysning. Nemlig navnet på min 6. tipoldemor Karen Eskildsdatter.

Hun var mormor til det umyndige barn Johanna Dorthes Johansdatter Holst og altså mor til Ingeborig Nielsdatter.

Karen Eskildsdatter var gift med gårdmanden Peter Knudsen i men han var ikke far til afdøde Ingeborig - for ville hun have heddet Petersdatter.

Mormoderen og ægtemanden Peter Knudsen var er ved datterens død gårdfolk i Høystmark

Ved første skifteforretning bliver hele boet gjort op - registreringen findes i senere bilag bagerst i bogen.

Nakskov Byfoged Skifteprotokol

Anno 1736 d: 17. Marts var Magistraten tiligemed Raadstueskriveren forsamlede igien udi Sterfboet effter Otto Smeds Afdøde Kierriste for at aabne og eftersee de forseglede brevskaaber, hvilche Alle sammen ichuns (?) bestod af gamle Chortegner (?) Cahserede breve og betalte Reigninger, som effter deres Revision og efftersuun (?) af Magistraten igien blev overleverit til Enckemanden. Dernest loed Enchemanden Otto Smid tilføre sin Ydmyge Begierring. At Magistraten Vilde have dend Goedhed for hannem, Paa det hand med Skifftet af fra sin Sl: Huustros, til effterretning imellem hannem og det SL: Menneskes lidet og Svage umyndige barn, kunde komme til Eedsskab (?), At (...) hands Sl: formand I Egteskab, forrige forvaldter ved Grimsted Gods Johan Christopher Holst, hans Skifftes Slutning, Som hand effter sin Enfoldighed(?) kand vel Tenche, At dette icke kand endes forreend, forestaaende effterretning af Sl: Holstes Skiffte (...) hendtis, hvor hansa Sl: hssatros effter bem. te Sl. Holst hendes forrige mand /: oDorthea effter hendes fader Arveligen kand tilfalde Til der effter for saa viit hans Sl_ Kierristis Part Angaar i dette Sterfboe At samle og udfører En Endelig Indtegt Summa, Magistratin Tilsagde at (...) og forlange denne af Enchemanden begiette effterretning hoes Vedkommende. Af Sl: Holstes Skiffte forhandling Som dertil maatte være beskichet Af grimsted Herskab

og Sig heri landet befunder Naar Otto Smed dertil leverer det fornødne Stemlet Papir. Hvorved denne forretning yil Videre Skrifftehandling herved blev Slutted Sterfboet Ut Supra.

Nakskov Byfoged Skifteprotokol

Anno 1737 dænd 22. feb. Var magistraten Som Skiffteforvalter tilligemed Raadstue Skrивeren, medhavende de tvende Vurderingsmænd forsamled udi Sterfboen hoes Otto Hansøn Smid for at befordre Skiffte og dehling effter hans afdøde Sl: huustroe Ingeborrhg Nielsdatter Imellem ahnnem paa dænd Eene og hans Stefdatter dens Sl. Konis effterladte barn, Johanne Dorthæa Johansdatter Holst, tilligemed Sin beskichede Tilsuuns Verge Peder Christensøn Sadelmager Paa dens Anden Side, der alle var n ærværende effter de derom Paa de brugelige steder Anslagne Placater, Som haver følgende Indhold, Effter Otto Hansøn Smids Afgangne huustroe Sl. Ingeborrhg Niels datter, bliver Stiffte og dehling forretaget udi hans iboende Gaard udi Søndergade fredagen d. 22 feb. Paa efftermiddagen ved 2slet, hvem som noget effter hende kand have at fordre, de da indfinder dennem ti ermeldte tid og Sted, med lovgylldigt beviis, at Skal Enhver effter Hans Kongl. Mag. Lov, og forordninger Vederforris Rett. Naschov Raadstue d. 13. Feb. 1737

Man kan her læse, at der har været sat plakater sat op i byen således, at folk med tilgodehavender skulle henvende sig på bopælen om fredagen den 22. febr. kl 14.

Endelig Indfandt sig paa Barnets Vegne Hr. Ernst Rammel effter forlangende af hr. Christian Vilhelm (...) forpagter paa grimsted, ligesom hand og mødte Paa Mads Binders Vegne udi Taars, som er broder til Otto Smids afgangne Sl. Huustroe, for hvilchen hand At giøre denne Erindring At bem. te Mads Binder haver at fordre for Tvende Sine Stifbørn En Arvepart, som Sl. Forvaldter Holst ved grimsted haver oppebaaret, og fælgelig hands Enche og Arvinger bør være Ansvarlig til, men som af Rammel først i dag af vedkommende er anmodet og begieret At See saadant til Rigtighed ført, Og tilligemed overleveret de Dokumenter, hvormed Sogsmaalets Rigtighed Skal Legitimeres, Som er umuligt i saadan en hast for Ramel At igiennem See og Exspidere for Nærværende tid, Saa vilde hand alletienstligst formode at samme blev forundt dænd tid, endten af 3 eller 4 Ugger ligesom dænd velviiste Magistrat behager Selv af Denominere Skifftet matte verde udsat, da til dænd tid, det igjen bliver berammet at forretages. Skal blive produceret Paa vedkommendes Vegne, de Beviisligheder tilligemed dænd der over giørrende Demonstration som de Agter udi denne Skiffte Rett At betiender dem af, Aldt til deris formentlige Ret oplysning og ligimation, Paa Otto Smids Vegne Var

tilstede Hr. Peder Knudsen fra Marieboe, Som (...) At (...) Anmelde. Skal være Sterfboe Uvedkommende, Siden der er holdt lovlig Skifte efter Sl. Holst, hvor det (...) bliver (?) (...), Som hand Nærmere for beholdt Sig at Svare til, Naar Videre derom maatte indkomme, Hr Rammel henholdt sig til Sin giord(?) begierring, og ingenlind haaber i saadan fald er udi Skiftet til Ende. Bringelse(?) At værde oveni(...), hvorom Vedkommende Matte og kunde lide Skaar i deris Rett, forrestaaende mons. Rammels begierring skal blive observiret ved Slutningen af denne dags forretning. Og Blev da videre En Forhen udi Registreringen er forklarret, observerit S. Forvaldter Holstes Skifte af Data 8.de Aug. Sidst hvor effter dette sterfboe følger til Inetegt Enchen Sl. Holstes Enches Arvepart, for Saa Viit han iche Selv haver A(...)it(...)

I denne skifteforretning får jeg kendskab til endnu en slægtning, nemlig Mads Binder fra Taars. Han er broder til afdøde Ingeborig.

Han har 2 stedbørn som åbenbart er arveberittige efter forvalter Holst - hvorfor ved jeg ikke.

Andre møder ligeledes op for at gøre grav på deres tilgodehavende. Nogle blev dog afvist.

Enchemanden belovede til Neste Samling at anmeldte Begravelsens bekostning. Hvorved denne Skifte Samling er Sluttet og Udsadt til dend første Kommende 22. Martz ved 2 Slet Paa Eftermiddagen.

Nakskov Byfogeds Skifteprotokol

Anno 1737 d. 22 martz var samptlige magistraten effter Belovning forsamlede udi Sterfboen tilligemed Kong.Mad.Byfoget og udi Raadstue skriverens lovlige absence Ditlev Dalstrøm, i overværelse af Enchemanden slev, og barnets Til Huus Verge, Saa var og tilstede begge vurdringsmændende, for at anføre og imodtage, hvis vedkommende kand have at indgive og Erindre.

Hvorfra Enchemanden anmeldte Sin Sl. hustrus Begravelses bekostning af Biedrage 24 rigsd.

Paa Hr. Ernst Rammels vegne Som fuldmegtig for Jacob Mariusøn Springers børn af Taars mødte hr. Carl Bech og formedelst bem. te hr. Rammel hastig og Uformoedentlig Reiste til Sælland, maatte af Skifte begiere 3 Uggers Anstand, da hand til dend tid Ufeibarig med sin Paastand paa bem.te børns vegne vilde fremkomme, hvilchen anstand Carl Bech formoedede Skifte retten Consenterede(?), - Enchemanden ved fuldmegtig hr Peder Knudson vilde formoedeaf Skiftet iche i saa fald tillades nogen U billieffter ophold, thi denne som til dag var tagen var effter hr. Rammels da gjorde begierring fir 4de Ugger siden med løffte af hand det (...) atter i dag belovede i dag at vilde frembringe, der og i dend til kkunde været bragt til veie, om nogen ret til krav derfor havdes, der skal befindes iche er, Siden Springers børns Moder, har givet quittering og afkald for deris Arvedehl, hoes dend det Indehavde, og

sammen Selv oppebaaren, derfor sigter dette alene til Skifftets ophold uden lovnyttig adgang, der ellers henstilles til Skifte retten, om de kand billige lengere opsættelse eller iche. Hr Carl Bech vilde formode siden det er bekiendt at hr. Rammel for nogle dage siden er bortreist og iche her udi Byen, kunde des Aarsag ei heller Selv møde her ved Skifte retten i dag, og derfor saaledes ham med retten ei blev overilet, men dend begierte Anstand blev Conserterit(?), hvad paaastanden og Kravet Egentlig Angaar fandt(...) Sin Rigtighed Naar de Agtende beviser i Retten vorde fremlagt, Hr Peder Knudson Udfol(...) sig til sit forrige, og (...) meldt at der er holdet Skifte retten Sl. Holst som ved Sidste Skiftesamling blev fremvist her i retten, ovr hen dette brev, som nu (...)is her at Skee Egentlig henførte om Retten skulle have Sin gienge.

Magistraten (...) paa de faldene Dupiter(?) saaledes

Siden Mons. Rammel er udveist af landet i Sit lovlige ærinde og des aarsag iche i dag kunde være tilstede, effter sit for hen gjorde Løffte, tillades 14de dages Anstand til d. 5. April

førstkommende, til hvilchen tid, Mons. Rammel tilholdes at fremkomme uden nogen videre Ophold med hvis hand kand have at Erinde.

Hvormed denne Skiftesamling er ophævet og udsadt til dend 5. April Nestkommende, Datum Sterfboet Ut Supra

Nye navne fremkommer i skiftet. Er de slægtninge ? for hvem var Jacob Mariusøn af Taars, hans børn og deres moder - hvor af ingen nævnes med navn - siden de skal arve eller har givet arveafkald

Nakskov Byfoged Skifteprotokol

Anno 1737 d. 5. April var igien Skiffesamling her i Sterfboe for om mueligt at fuldføre og Slutte dette Skifte, effter Seeneste Samling Sllutning, Da Samme tid var nærværende Enchemanden Selv, tilligemed hr. Peder Knudson af Mariboe, Paa det myndige Barns Vegne var og Tilstededend for det beskichede Tilsunsverge Peder Christensøn Sadelmager, hvor da Procurator hr. Ernst Rammel indfandt sig, og Endskiænt hand i denne Skifferett effter begierring af Vedkommende, havde begierrit Skiffter udsadt dend Sidste Gang til i dag 8te dage, for af forredrage det brev Som afgangne Johan Marcussøn Springer og hands Arvinger til hands afdøde Broder Jacob Marcusøn Springer kunde være tilfalden eller hands arvinger, Saa haver hr. Rammel ved hands hjemkomst fra Sælland maatted fornemme ved det hannem overliverede Skifte brev, der først er Skeet for 2 a 3 dage Siden, At denne Arvepart for saa viit er dette Strefboe u-vedkommende og effterdie Magistraten Som Skifteforvaldterhar behaget at udsætte denne Skifte forretning Videre foretagende til i dag, Saa vilde Rammel have Erklærrit ligesom Tilført er, at formedelst denne Postes Skyld forlangende ham iche nogen videre Udsættelse, Men Skifftet gierne til Tedskab kunde befordris, dog fødte dend Reservation (...) at saa fremdt vedkommende Skulle kunde bevise ved lovlig omgang at

*Enchemanden Otto Hanssøn Smid, Som haver hæfft til ægte Salligeforvaldter Holstes Kierriste ved Grimsted, der dend tid Administrerede dette Skiffte, Skulle Endten med Reede penge eller effter foreskrivninger, have Indbragt til Otto Hanssøn Smid, Som Anden mand i Egteskabet, hvorfor ingen Rigtighed endnu kunde være Skeet, da at Otto Hanssøn Smid til aldt Sadan bliver ansvarlig, Saa fremt hannem Sligt lovlig vorder overbeviist, Hr. Peder Knudsøn Som på Otto Hanssøn Smids vegne, ved Skiffteforretningen var Tilstede, loed herimod indføre at naar Skiffteforvaldteren vilde behage at tage i efftertanche, det der er holden Skiffte effter Sallig Holst, og nu Skal Sluttis Skiffte effter hands Enche, herved ingen beviis til lovlig Pretention(?) for dend Anmeldte, Saa kand Otto Hanssøn i Saa fald icke for bindes til videre Ansvar, Ei heller Paabyrdes hannem nogen reservation der udinden til Ansvar i tiden, Ihver vil ingen frygt derfor haver, i Saa maader vendtis at Skiffte retten haver derfor aldehlis friefindes, hr. Ernst Rammel henholdt sig til sin tagne Reservation, med formaning at Samme Saaledes er Tilført at dend medfører(?) Billighed, baade af lov og Rett, og Ellers maatte Være for(...) for Nærværende tid hvorledis Samme af Skiffteforvaldteren Blev tagen i Consideration, -
Paa forestaaende Desput Blev af denne Skiffte Ret saaledes Resolvert.*

Afgangne/afdøde Johan Marcusøn Springer og hans arvinger til hans afdøde bror Jacob Marcusøn Springer - her nævnes ikke hvilken tilknytning de har til afdøde Ingerborig, men den tidligere Jacob Mariusøn må være indentisk med Jacob Marcusøn og altså bosat i Taars.

Siden mons. Rammel Selv haver Erklærit, at denne af ham Anmeldte fordring er Stervboet uvedkommende, Saa Sees icke, at dend af hannem begiernte Reservation endten kand være hannem yil Nogen Nytte paa Vedkommendis vegne, eller i fremtiden kommer Enchemanden Otto Hanssøn Smid til Nohen Projedice eller Ansvar, Siden den her er tiden og Stedet, hvor denne og deslige fordringer bør Søges, og med lovgyltige beviiser legitimeris, hvorfor Skiftet:/ Saa viit denne Postbetreffer:/ nyder sin fremgang uden videre Ophold. Provihsot(?) hr Meier her ved Nasckovs Apoteqe loed Erindring at hand foruden dend i Sl. Holstis Sterfboe indleverede Reigning, der i Samme Skifftebrev er indført, og behagentlig kand efftersees hvor viit hannem Samme Er gotgjort, Tilkommer denne Reigning Uagted her i Sterfboen af fordre, for havde Umage effter Sl. Holstes død, Saa vel med hands Kierriste Som Barn, der var Svage 6 rdl hvor udi er bereignet aldt hvad bereognis bør, Saasom Reiser og Anden Umage, Til beviis herom fremlagde hand paa Stemplem Papir ud Copieret, og af hannem Selv verificerit, 1. En (...) udgiven af forpagteren hr. Rich ved Grimsted d. 10 marty indeværende aar, 2. Mons. Melkoen paa Lindelse hans (...) af 19. marty indeværende aar, 3. Madme. Horns i Naschov af 20de marty I-værende aar, dend (...) Som paa Samme Stemplem Papir findes Tilført, unden Sl. Forvaldter Holstes haand af Dato 13. octobr. 1733 forbiegaas,

Saasom samme icke vedkommer dette Brev, Slige Registrerede Beviiser begierettes læst og paaskreven og Skiffte Acten tilført, foruden følger endnu ligeledes til Protocollering og læsning hr. Johan Ditmers Attest af 20 Marty indeværende aar, Ligesom og følger original beviiserne til Conference til Copierne, Hvilke paa beraabte(?) Documenter lyder Som effterfølger

Mons. Meier høitærende Ven

*Jei kand icke Andet effter hans mig tilsendte (...) ved tilstaae at han (...) effter Madme Holsts Sl. Hendis begierring har været oppe paa Grimsted udi barns Sygdom, og ordineret det, som kunde tiene til dets restitution, saa er det ogsaa billigt at hand nyder Sin betalling for Medicamenter og havde Umage, som vendteligt icke bliver ham negtet, Jei er nest ald velstands Ønske. Høyt ærede Vens Skyldigste Tiener C.W.Rick
Grimsted d. 10. Marty 1737*

Dokumentet fortæller, at Holsts enke som jo er Ingeborig Nielsdatter har sendt bud efter lægen til sit syge barn - Johanna Dorthea Johansdatter Holst, blev født ca.1734. Dokumentet oplyser også at lægebesøget var på Grimsted. Blev hun alligevel født 1733 - at dokumentet er dateret 10. Marty 1737, er nok ensbetydende med at dokumentet/brevet først er skrevet denne dato - altså først udfærdigt til skifteforretningen. Moderen var jo allerede blevet gift 1735 i Nakskov

Monsieur

*Paa Hans Bærede Skrivelse, gives Tienstlig effterreining det er mig vel vitterlig, at hand nogle gange var paa Grimsted effter Sl.Holstes begierring og hans kierriste udi Sl. Folvaldterens Svaghed, og Siden igien har været hos Sl. Forvaldterens Barn, da det var Sygt, og Engang kort før hans død var paa Grimsted, da Madme Horms Samme tid var der dend dag som Sl. Forvaldteren døde, kamd iej og erindre mig at mons. Meier kom paa Gaarden hvilchet af mig Tilstaaes.
I øvrigt forbliver Monsr. Tienstvilligste Tiener P. Meelkoen
Lindelse 19. Marty 1737*

Der har været tvivl om regningernes rigtighed, men skifteretten har åbenbart - efter de to breve - godkendt rigtigheder af dem.

*At forestaaende Copier er rigtige med originalerne :/ som gerved fremlægges til Conference om de vil dette Skiffete forvalde(?) (...) det var (...)ter fornøden :/ det tilstaaes herved under min haand
Naschou d. 5. Marty 1737 Johan Christoph Meyer*

Mr. Meier

*Effter hands begierring kand ieg give dette til effterretning at da ieg var paa Grimsted og besøgte M. Holst i sin Svaghed som var d. 28 (...) 1733 hvilchet var 3 dage, førrend hand døde var mons. Meier paa Gården, til at betiene sl. Forvaldter Holst i sin Svaghed, hvilchet af mig Tilstaas - I det øvrige forbliver ige hans beredvillige Ven og Tienerinde Anne SL. Mathias Horns.
Naschov d. 20. Marty 1737*

*Denne Copies Rigtighed effter originalen tilstaaes ligeledes af I.C.Meyer
Læst for Skiffte Retten effter afgangne Ingeborre Niels Datter Otto Smids
forige huustroe d. 5. April 1737*

Enkemanden er altså blevet gift igen inden skiftet efter hans kone afsluttes

No. 30007

Effter Mons. Meier Provisor(?) her paa Naschous Apoteque hans Begierring, kand ieg i ald Sandhed attestere, at hand nogle Gange var paa Grimsted effter Sl. Forvaldter Holstes forlangende udi hands Svaghed, Ligesom hand forhan og havde værrit nogle Gange hoes ham, saa velsom effter hands død, hoes hands effterladte Daatter, da hun var megit Syg, og blev ham (...) baade af hans Sl. afdøde Enche saa velsom mig, som dend tid af Enchen var antagen til hendes lauverge, betalling og saa viit mig er bevist haver hand til Dato ingen betalling erhholdet, Som Saaledes Tilstaas af Naschov d. 20 Marty 1737.

Johan Ditmer

Der er åbenbart megen uenighed om apotekerregningerne og om hvor mange gange Mons. Meier, som tilsyneladende var provisor på Nakskov apotek, har været tilkaldt til Grimsted under Holsts sygdom og efterfølgende hans datter.

Og følger da Skiftets Bekostning:

1. - 5. Udgifter for afholdes af skifteforretningen bl.a. Magistratens Salær, Plakater vedr., skiftetforretningen, Raarstue skriveren, Byfogdens salær, Vurderingsmændene, Raarstur tjeneren samt diverse stemplet papir.

6. *Bedrager Saa Sterfboens Gandske bortskyldige Giæld og besved*

Til dend Summa ..... 618 rdl 2 mark

Lignet og lagt imod Sterfboets formue, Da overskyder til Arv og lige dehling imallem Enchemanden Otto Hansøn Smid og hands Stiftdaatter Johanne Dorteia Johansdatter Holst ... 791 rdl 4 mark 12 sk.

Som Saaledes dehles effter Loven, At Enchemanden Otto Hansøn Smid

Tilkommer det halve Som er ..... 395 rdl 5 mark 6 sk

og Barnet Johanne Dorteia Johans Daatter Holst

dens anden halve part Som og er ..... 395 rdl 5 mark 6 sk

Siden Enchemanden Otto Hansøn Smid findes at være Suffistant(?), At betroes Sin Stiftdaatter Johanne Dorthæa Holstis Moderne arv, Saa bliver hand hermed besichet og forordnet, At være hendes Værge og formynder, Paa dens Condition at hand, for Saadan hendes Mødrende Arv Capital 395 rdl. 5 mark 6 sk Udgiiver til Magistraten Som over formynder Sin Pre Caution og forskrigning, At Barnet icke nogen Skade udi (...) Sin arve Capital, og Rendter Skal Tage(?) Saa overformynderne kand være uden Ansvar for Rendterne af Samme Capital Opfostrer hand barnet, med Christlig og >skichelig Optugtelse, fæde Klæder og Skolegang, indtil det opnaar Sine 14 Aars Alder, da Effter dend til, derimod forfalder effter Loven

Boets formue bliver talt op til at være 791rdl. 4 mark 12 sk.

Arvet må Johanne dele med sin stedfader med 395 rigsdaler 5 mark 6 skilling til hver. Stedfaderen Otto Hanen bliver hendes værge indtil hun fylder 14 år.

Han skal for renterne af formuen opdrage hende i den kristne tro og med god opdragelse samt give hende mad, tøj og skolegang.

Herefter opgøres boet med en del udlæg samt hvad der forefindes af indbo.

Det er sjov læsning - så prøv at læs hvad sådan et bo består af og få et indtryk af hvordan de levede.

Et lille uddrag af boets optælling:

1 bord med 2 Skuffer paa drejede Piller - 1 Skilderie i Sort Ramme - 4 stl.

Hiemmegjort omhæng og En Kappe væved i dreels Mynster - 1 hollandsk Melchepotte (mælkepotte) - 1 Sort Plettet Sou (sortplettet so) - 10 holladske Tallerkner - 5 pr quinde hoser af adskillige slags farver - men der er også sølvskeer og et krus med søvlåg.

Begravelsen for Ingeborig Nielsdatter kostede 24 rdl. 4 mark 8 sk.

Uddrag af et værgemålsregnskab for Johanne Dorthæa Holstdatter

Et værgemåls regnskab dat. Nachschou Raadstue d. 8. Junij 1738 fortæller, at Høyædle og Welbaarne Schach Brochdorff til Grimsted er udnævnt til overformynder for barnets fædrene arv.

Scach Brochdorff var på dette tidspunkt ejer af Grimsted gods.

Sal. Johan Christopher Holst Ejendom og efekterne i Grube gøres op til 829 rdl 2 mk 15 sk.

Regning og Rigtighed

For hvis Salig Johan Christopher Holst sig ved Grubbe Færge udi Holsten af Eiendomme og Meubel efterladt hafde, og hvad der i mod er falden, til udgift, hvilket efter Meddeelte fuldmagter er søgt og er Holdet for Salig Holstetes efterlevende u-myndige barn Johanne Dorthæa Holst Paa efterfølgende Maade

Indtægt

1. Er d. 24. og 26 Martij 1735, ved auction bortsolgt af Salig Holstets tilhørende Meubæ ved Grube med videre, efter Meddelte Auctions-forretning under Amptskriver Palper von Sallern haand der følger Lit: A for dend Summa .....212 rdl. 5 mk. 14 3/4 sk

2. Har ieg tillige med Otto Hansøn Smed, som var nærværende Paa sin Salig Hustrues Ingeborg NielsDatter vegne ladet holde Auction paa Grubbe færggårds Bygninger, samt færge og Baad d. 27. April 1737 da er samme det høyste ... kunde udbragt, efter Auctions forretningens videre forklaring, som under bemeldte amptskrivens Haand, der var Auctions Directeur, er meddelt bevis om der følger Lit: B Summa ..... 343 rdl. Hvilket var saa vidt der var at fordre og søge Rigtighed om, der begrager i alt ..... 555 rdl. 5 mk 4 3/4 sk.

Udgifter

1. - 5. Her betales diverse regninger - .....
6. Betalt en giæld som Sal. Holst var skyldig til forvalter Duxcher ved Rosenhoff efter beviser .....
7. Betalt en Capital der Hæftede ved Grubbe ferge Kirken tilhørende med der af forfaldne Renter efter Regning.....
8. Betalt Hans Henrich Jansen derfor han haft været ved færgen i Sal. Holsts tiid, er regning .....
9. Maatte Betale Jochum Christian Schwartz der hafde opvarted færgestænden siden Sl. Holstes Død, efter derom med ham treffede af Regnings for Ernering og Paa Logiet .....
10. Betalt for den i Grubbe som aarl. af færgegaarden til BrandCassen Betales skulle restede for 4re aar .....
11. Betalt Helvig Sommers af Grubbe som Salig Holst skal have bekommet øll af og eij var bleven betalt .....

Interessant læsning - for nu taget Monsr. Peder Knudsen af Marieboe og enkemanden Otto Hansen på den umyndige barns vegne en tur til Holstein.
Hvordan går sådan en tur i anno 1737 ?

Hernest anføres Min saa vel som Otto Hansens Rejses hvis Bekostning der er som følger

1. d. 17 April 1737 gich vi fra Nachschou Med skipper Rasmus Jydsk som vi til Reisen Hyret hafde, at føre os over til Holsten, og Hiem igien. Hvorfor Betalte Hannem efter Nøjeste Betigning .....10 rd 4 mk ? sk
2. d. 19 April kom wi i Femerm Sund, og gich i land til grossenbro, Hvorfra betalt got en Wogn at blive befordret Med til Grubbe... 1 rd. 4mk

3. Været 3de gange paa Cismer hvor ampt Manden og amt=skriveren boer, inden vi kunde erholde Rigtighed om alle Ting, der han fra Grubbe 3/4 Miil Wognleje / hver gang..... 4 mk 2 sk
4. for Logement og fortæring i grubbe 16 Dage, daglig 3 mk for os begge er 8rdl
5. at komme over Grub(b)færger frem og tilbage betalt .... 0 rdl. 1 km 8 sk
6. strax vi var kommet i landet og hafde været paa Cismar, maatte vi have én Expresser til Kiel at faa nogle Documenter, som én advokat samme steds var Hensendt til besvaring, Hviken af Brocdorph, Hafde været antagen og efter meddelte svar som følger No 13 havde sig fra sagen, for sanne bud 7 Miil at gaa.....1 rdl
7. Lejet et bud til Grottenbro efter en vogn at befordres Med hjemad, siden ingen vogn var nærmere at faae, Derfor betalt ..... 2 sk.
8. betalt for vognen at Hente os og føre os til Femersund ..... 2 rdl. 1 sk
9. vores fortæring paa Reisen frem og tilbage i 5 dage ..... 1 rdl.
10. af de annammede Penge for færgegaarden, blev os betalt i Holstens Møndt 100 rd som vi må xxx omxeperet at faa Danske Myndt for, givet til Logie ..... 2 rdl. 1 mk
 Beløber dend sig i alt .....170 rd 2 km 15 sk
 Hvilken Naar drages fra Indtægt
 Summen der er - 555 rd 5 mk 14 3/4 sk
 Blef da beholden .....385 - 2 - 15 3/4
 Gjør fulde Summen 555 - 5 - 14 3/4
- Det foranførte beholdene.....385 rd 2 mk 15 3/4 sk
 er afgang som Sr Schach Brocdorphudi skifte blevet
 Efter Salig Holst er udlagt at Nyde ..... 81 rd 5 mk 11 sk
 Be´lef da dend beholdne fulde summa som er til lige deeling i Mellem Otto Hansen Smed paa sin afdøde Hustrus vegne og det umyndige Barn Johanne Dorthes Holst ..... 303 rd 3 mk 4 3/4 sk
 Er saa Barnets lod ..... 151 rd 4 mk 10 3/8 sk
- Saa det umyndige barns erholdne andel af det i Holsten værende, bliver alene ..... 101 rd 4 mk 10 3/8 sk
 Hvilke eet Hundrede og een Rigsdaler fire Marck 10 3/8 sk (skilling)

Johanne Dorthea Holstes beholdne summa, straxen fra mig skal blive udleveret, til Hvem velædle og velviise Magistraten ordre giver, dennem at annamme løfrigt Haaber at denne Min aflagde Rihtighed saaledes Approberes Nachschou d. 7 Maij Ao 1737

sign. P Knudsen

Siden Hoyædle og Welbaarne Hr. Schach Brochdorff herre til Grimsted, Adzerstrup og Ladegaard, erfahres at være kommen her til Landet, saa In .... deres velbaarenhed af Salig Johan Christopher Holstes umyndige Barn Johanne Dorthea Holstes fædrene arvedel til forventende Approbation Mariboe d. 18 Maij 1737

sign. P Knudsen

Originalen med enne Tenslydende, med tilhørende beviser End til No.13 in Clusive er af Mons. Peder Knudsen Mig i Dag leveret. Grimsted d 19 Maij 1737

sign. Schach v. Brochdorff

Skiftet er nu afsluttet med alle de dokumenter jeg har fundet. Jeg har medtaget nogle beløb og undladt andre. Det er en god ide, at læse hele skiftet hvis man syntes alle de nævnte beløb ikke passer sammen.

Hvad ved jeg om færgestedet som Johan Holst ejede i byen Grube. Faktisk ikke ret meget. De henvendelser jeg har gjort, har ikke rigtig givet mig noget svar. Den bedste læsning er så nok beretningen fra side 63.

Men det jeg ved:

Den 17. april 1737 begiver Monsr. Peder Knudsen af Marieboe og enkemanden Otto Hansen sig afsted til Holsten.

Grubbe i Holsten - et sted og en færgegård

Navnet "Grubbe" hvor færgegården lå og byen Cismar- ses i det røde felt og Nakschov ved den rødepil

Kilde: Dalbergs kort fra 1660

De sejler fra Nakschov og går i land i Grossenbro - der ikke afmærket på kortet. Derfra går turen, med vogn til Grubbe - byen Cismar er nævnt lige under. Den sorte aftegning mellem byerne er Grubbe sø.

Maleri af Grube sø med kirke og mølle

Kilde: <http://meeresbrise.de/>

I nærheden af møllen, værftet Gruber. **Gruber færge krydsede søen**

Der Gruber See reichte einst bis an die nördliche Seite des Kirchhofes von St. Jürgen heran.
Quelle: Fotos: Archiv Uwe Hartert, Touristinformation Grub

Den tidligere indsnævring af Gruber sø nær landsbyen pit var også stedet for "Gruber færgeoverfart", som nævnes første gang i en byttehandel-købekontrakt mellem Detlef Buchwald og Cismar i året 1460, sammen med Gruber mill.

Den nøjagtige placering er ikke kendt på det tidspunkt. Imidlertid bør færgen har omkring 100 meter fra den nuværende gangbro mod Paasch-Eyler Square.

Kilde: arkivar Hans-Uwe Hartert

Karte des Dänischen Wohld von 1652 aus Neue Landesbeschreibung der zwei Herzogtümer Schleswig und Holstein

Dies ist ein Ausschnitt aus der Karte der Halbinsel Wagrien aus dem Dokument (Wagrien bei Wikipedia) Etwas weiter südlich ist der inzwischen auch trocken gelegte Klostersee zu sehen.

Gruber Søen var oprindeligt en fjord med forbindelse til Østersøen. 1000 år siden, godt mine havde derfor en betydning i det maritime område

Kilde: Hans-Uwe Hartert

Dette kort for at vise beliggenhed for Großenbrode og Grube

Kort over Sandby Sogn og steder hvor slægten boede:

Øverst: Korsnakke - godset Frederiksdal/ Grimsted - Högsmarke - Taars - godset Asserstrup og Sandby by

Kilde: C. C. Haugner, Nørre Herreds historie, topografi og statistik, Nakskov 1922

Var det mon husmandsstedet ? så det mon sådan ud der hvor slægten boede ?

Høysmarke by - Et bindingsværkshus under Frederiksdal (Sidsels hus)

Et ovnsted

Et spisested med bænk - måske

Kilde: Ravnborg lokalhistorisk arkiv

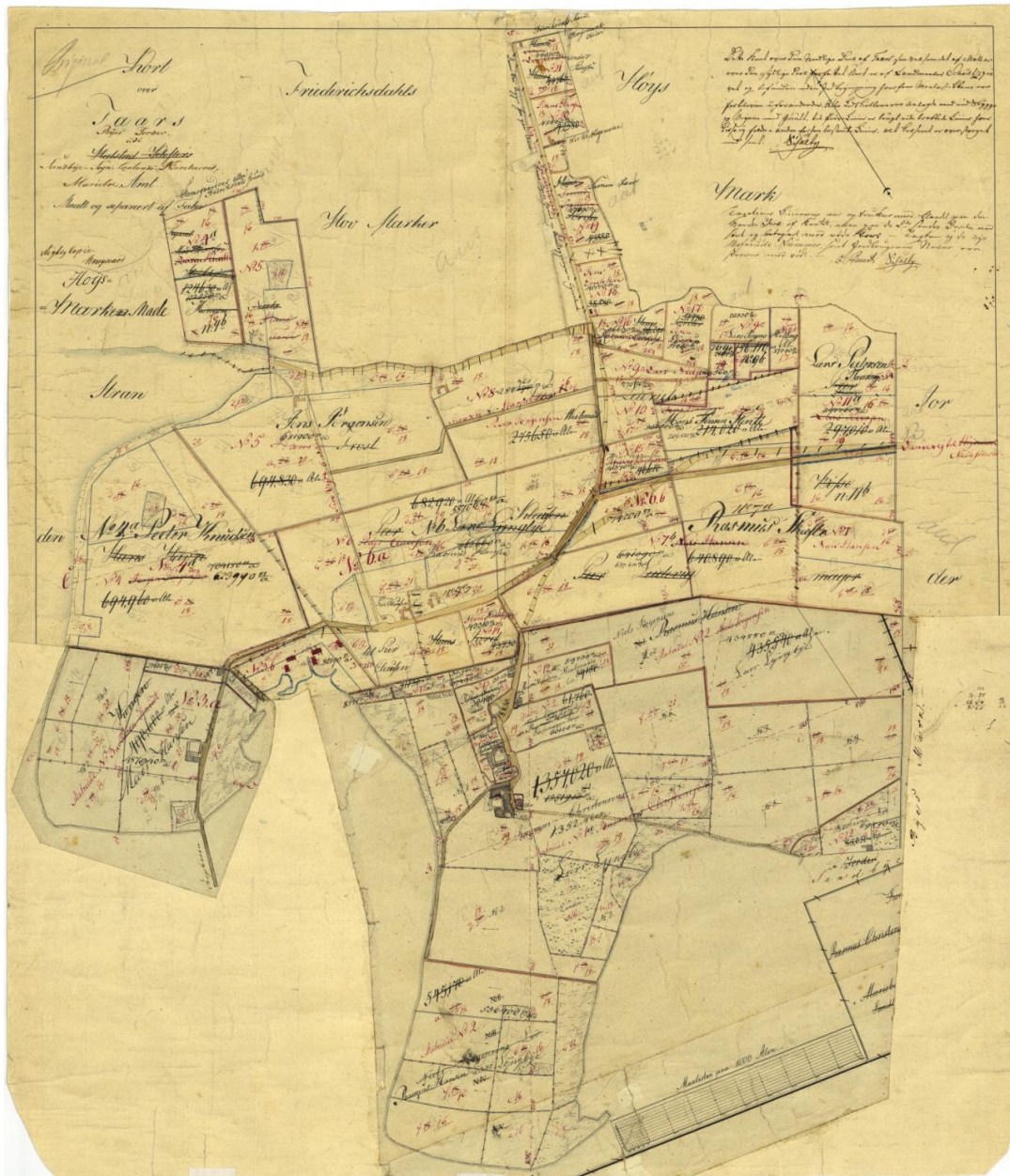
Taars:

Her boede brødrene Jacob og Johan Mariusøn Springer.

Begge brødre var på det tidspunkt, da skiftet finder sted, afgået ved døden. Den ene af brødrene har tilsyneladende arvinger.

Citat: "*Siden Springers børns Moder, har givet Quittering og afkald for deris Arvedehl*".
Moderen er ikke nævnt ved navn ej heller børnene.

Citat: "*Paa Mads Binders Vegne udi Taars, som er broder til Otto Smids afgangne Sl. Huustroe,*" så der var åbenbart 3 brødre. Hvorfor de nævnes både Springer og Binder, fandt jeg ingen forklaring på, måske kun en skrivefejl.

Kort over Taars Byes Jorder - udi Sandby Sogn - Halsted Kloster Amt (Halsted Kloster Amt eksisterede 1662-1793) Laalands Nørreherred. Maalt og separeret af Faber.

Kilde: Kort og Matrikelstyrelsen- Historiske kort på nettet

Korsnakke :

Navnet Korsnakke kan spores tilbage til middelalderen, hvor sømænd opsatte et kors som pejlemærke fra havet, hvorefter navnet Korsnakke opstod. Korset blev udskiftet flere gange indtil midten af 1800-tallet, hvor det forsvandt.

Korsnakke har siden 1600-tallet været kendetegnet ved at være en husmandskoloni. Husmandskolonier var som hovedregel et resultat af landboreformerne, hvor de opstod i tæt tilknytning til godsets herregårdsmarker, hvorpå husmændene skulle yde hoveri. Korsnakke adskiller sig derfra ved allerede i matriklen af 1664 at være opgjort til alene at bestå af huse. Korsnakke opretholdt en karakter af husmandskoloni helt frem til 1880, hvor husene overgik fra arvefæste til frie ejendomme med 9 tdr. land jord. Da Korsnakke igennem 1700- og 1800-tallet ikke var beboet af fiskere, må husmændene i kolonien antages alene at have fungeret som hovkarle på Frederiksdal. Vejen, som forbinder Korsnakke og Frederiksdal, udgør en del af den aksiale struktur, som hovedbygningen er placeret ind i. 1700-tallets storslåede iscenesættelse rummede således også langt mere praktiske funktioner end blot udsigter, f.eks. som arbejdsvej for herregårdens nordlige husmænd. I 1800 fastsatte daværende ejer Dons husmændenes hoveri, der også kom til at gælde beboerne i Korsnakke. Hoverifastsættelse var gængs for perioden, men omfattede normalt kun fæstebønderne. Husmændene havde normalt pligt til at yde alt forefaldende hoveri, ofte pålagt fra dag til dag, hvilket Dons ændrede. Efter landboreformerne opstod der også på Frederiksdal flere husmandskolonier - bl.a. Skovstræder som et resultat af salget af fæstegårde.

Kilde: Aabensamling - Frederiksdal

Ingeborrig Nielsdatter var min
5xtipoldemor.
Testamentet fortæller:
*Jeg Ingeborre Nielsdatter
født udi Kaarsenache Bye på
Grimstrup Gods -
Var hun husmanddatter fra beskedne
kår og boede i huset her. Eller datter
af en fæstebonde ?*

Korsnakke var foruden en koloni af arbejderhuse også Frederiksdals port til havet. Korsnakke fungerede som et udskibningssted og gav den store fordel, at godset kunne købe og sælge uden om købstaden, da herskaber på privilegeret jord havde ret til at sælge egne varer og indføre materialer, som skulle bruges på godset jorde. Privilegierne blev imidlertid ofte misbrugt, da der ofte også blev bedrevet almindelig handel fra disse udskibningssteder. En klage fra 1796 fra borgmesteren i Nakskov bekræfter, at denne ulovlige handel formentlig også fandt sted fra Korsnakke. Korsnakkes størrelse og udformning har gjort,

at skibe ikke har kunnet lægge til, så varerne blev i stedet fragtet med pramme ud til skibene, der havde ankret op langs kysten.

Kilde: <http://www.aabne-samlinger.dk/museumlollandfalster/udforsk/herregaard-landskab-lolland/6-herregaarde/fredericsdal/korsnakke>

Et husmandssted i Korsnakke
Kilde: Ravensborg lokalarkiv

Kilde: Videnskabernes selskabs kort 1796

Frederiksdals Gods - hoveriprotokoll

Nat- celen Númer	Herres og Bønder nes Navne	Spanddage	Gangdage	Antallet Konger
Frederiksdals Gods Jandhu Vogn og Bøge				
1	Andersson	7.52.	26.53	
2	Andersson	6.232	22.49	
Højsmarste				
3	Andersson	5.511 ² / ₃	23.46	
4	Andersson			
5	Andersson	6.1.2 ¹ / ₃	22.28 ¹ / ₂	
6	Andersson	5.1.2	20.21	
7	Andersson	5.1.2	21.22	
8	Andersson	5.1.2	21.22	
9	Andersson	5.1.2	21.22	
10	Andersson	5.1.2	21.22	
11	Andersson	5.1.2	21.22	
12	Andersson	5.1.2	21.22	
13	Andersson	5.1.2	21.22	
14	Andersson	5.1.2	21.22	
15	Andersson	5.1.2	21.22	

Baroniet Christiansdals hoverireglementet fra 1773, der fastsatte hoveribyrden for Frederiksdals 40 fæstegårde - opgjort i gang-og spanddage.

Kilde: Ravensborg Arkiv **Hoveri** var en ydelse i form af arbejdsdage, som en fæstebonde skulle udføre på eller for det gods, hans gård tilhørte. Der var forskellige typer: Spanddage, hvor fæsteren stillede med heste og vogn. Gangdage, hvor det var tilstrækkeligt, at en person mødte op – det kunne også være en karl fra fæstegården

På arbejde i hovmarken – malet af R. Christiansen i 1929

Landsarkivet i København på en kopi af en protokol, et "Hoverie Reglement". Inde i protokollen specificeres den til at være "Hoverie-Protocollen for Aalholm, Haldsted- og Marieboe-Klosters Amter", hvilket vil sige en opgørelse over hoveriet på hele Lolland. Den blev udarbejdet efter forordning af 12. august 1773, og er forsynet med underskrift fra Rentekammeret (dvs. Finansministeriet) af 13. august 1774. Opbygningen er som hovedregel således: Hvert baroni, hvert grevskab eller hver anden ejendom med fæstegods har sit eget afsnit. Disse afsnit underinddeles i hovedgårde - dvs. ejendomme med fæstere direkte underlagt. For hver af disse listes alle fæstegårde derunder, inddelt efter landsby. Hver fæstegård har sin egen linie, hvor fæsterens navn anføres tillige med gårdens hartkorn, samt hvor mange "spanddage" og "gangdage", der skulle ydes i hoveri. Der er en rubrik til anmærkninger, og ofte et nummer for gårdens matrikel.

En gennemgang af hoveri-reglementet vil vise, at en række byer og øer ikke figurerer. Hvorfor de ikke optræder i reglementet kan have flere årsager. Eksempelvis kunne en by bestå udelukkende af huse eller dens gårde være beboet alene af selvejere. For øernes vedkommende kan fraværet måske forklares ved, at fæsterne muligvis ikke skulle yde hoveri.

Hoveri-reglementet er interessant i sig selv og kan fungere som en udmærket kilde til at klarlægge konkrete personers fæsteforhold i 1770'erne.

Yderligere kan oplysningerne danne grundlag for en nøgle, der knytter gårde i en landsby til et specifikt gods (eller flere). Ved at organiseret reglementets grundoplysninger efter sogne og landsbyer i stedet for godser får man et sådant "opslagsværk".

Senere i denne artikel findes en fortegnelse over Ravnsborg kommunes landsbyer inddelt efter sogne. For hver landsby fremgår, hvilke godser, der ifølge reglementet havde ejendomme dér - altså en nøgle som beskrevet ovenfor.

Steder, hvis tilhørsforhold ikke fremgår af reglementet, er tilføjet i kursiv efterfulgt af et udråbstegn. Hvis man eksempelvis gerne vil finde et skifte efter en forfader, men ikke helt ved, hvor man skal søge, så er meningen, at man kan slå op under vedkommendes bopæl og få svaret!

Denne nøgle har dog sine begrænsninger som hjælpemiddel. Pga. dens udgangspunkt, så dækker den egentligt kun hoveriydende fæstebønder og deres husstand på tidspunktet for reglementets udfærdigelse - 1773/74. Heldigvis udgjorde denne gruppe en forholdsvis stor del af befolkningen. Med en vis usikkerhed mener jeg dog kan udstrække brugen til et større tidsrum samt til andre grupper af samfundet, hvilket jeg vil redegøre for i det følgende.

Hoveri-reglementet er, som det fremgår, et øjebliksbillede. Ejerforholdene kan naturligvis ændre sig i tiden efter deres registrering - eller have været anderledes før. Godsbesiddere kunne (evt. med begrænsninger) købe og sælge gårde samt mageskifte gårde med et andet gods. Særligt skete der store forandringer i forbindelse med frasalget af fæstegårde til fri ejendom. Ofte vil en ejendom dog have tilhørt den samme hovedgård gennem mange år - måske gennem århundreder. Nøglen vil altså sandsynligvis kunne give et fingerpeg om forholdene også på andre tidspunkter end i 1770'erne.

Af datidens fire stænder, adel, gejstlighed, borgere og bønder, kan nøglen udelukkende bruges til at bestemme bondestandens jurisdiktionelle tilhørsforhold. Ikke engang denne stand er dog fuldt dækket, idet selvejere i sagens natur ikke er tilknyttet et gods. Oplysninger om dem skal derfor findes andetsteds

Fæstegårdene er som nævnt udgangspunktet for hoveri-reglementet, og husfæstere samt indsiddere og andre mennesker uden "egen" ejendom er ikke inkluderet. For husfæsternes vedkommende vil man dog sikkert i mange tilfælde kunne bruge nøglen som en rettesnor. Der er en god chance for, at de godser, der ejede fæstegårde i en landsby, svarer til de godser, der ejede huse, selvom der kan være undtagelser.

Tilsvarende gør sig nok gældende for indsiddere m.fl., men i det hele taget er det begrænset, hvad man overhovedet kan finde om mange blandt denne gruppe af mennesker. Som konklusion kan siges, at "Hoveri Reglementet" er en spændende kilde til lokal- såvel som slægtshistorie. Yderligere mener jeg, at ovennævnte nøgle kan fungere som et nyttigt hjælpemiddel til at guide søgningen efter andet kildemateriale om gårdfæstere og andre. Jeg håber i hvert fald, at den vil optimere forskningen for nogle. God fornøjelse!

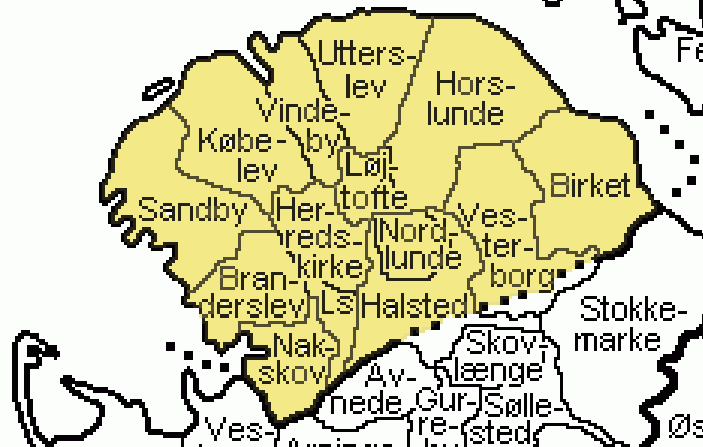

Nøgle til fæstegårdenes tilhørsforhold, for den nuværende Ravensborg kommune, 1773/74 - organiseret altabetisk efter sogne og landsbyer. Tal henviser til antal fæstegårde. For steder i kursiv er ingen tilhørsforhold angivet i kilden

Købelev sogn
Købelev
- Asserstrup, 7
Roløkke
- Asserstrup, 10
- Vintersborg, 3
Skovbølle
- Frederiksdal, 9
- Sæbyholm, 1
Vesterbo
- Asserstrup, 6
- Frederiksdal, 1
Østerballe
- Frederiksdal, 3
Sandby sogn
Harpelunde
- Asserstrup, 10
- Sæbyholm, 1
Højsmarke
- Frederiksdal, 20
Sandby
- Frederiksdal, 2
- Nakskov Ladegård, 12
- Sæbyholm, 3
Tårs
- Frederiksdal, 5
- Sæbyholm, 1

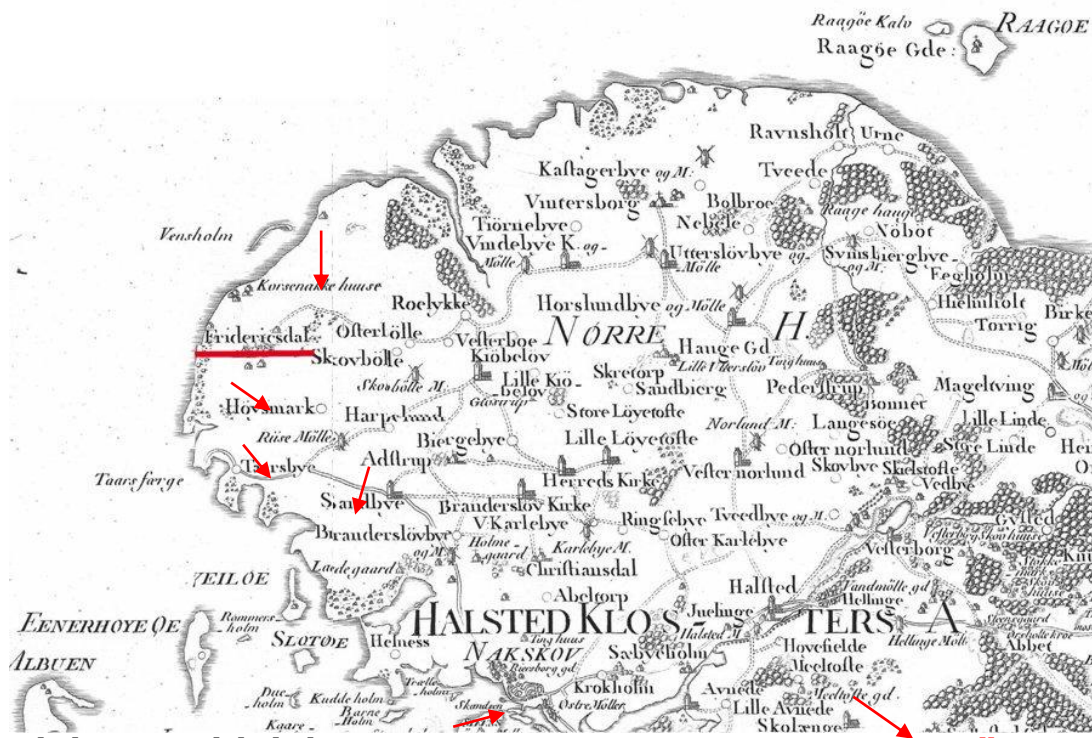
Kilde: "Hoverie Reglemente" eller "Hoverie-Protocollen for Aalholm, Haldsted- og Marieboe- Klosters Amter", 1773/74, (i kopi) på Landarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm

Lollands Nørre Herred

Flere af de nævnte hovedgårde hørte sammen i grevskaber eller baronier. Nedenstående oversigt viser, hvilke enheder der fandtes i 1773/74 (ejere i parantes). Dog er Nakskov Ladegårds status lidt usikker. Disse enheder var naturligvis ikke statiske størrelser. Hovedgårde kunne handles, og da fæstegodset fulgte med skiftede fæsterne samtidigt herskab

Grevskabet Christianssæde, vestre distrikt
(Christian Ditlev greve Reventlow)
- Pederstrup
- Skelstofte
Baroniet Vintersborg
(Gustav Fr. greve Holck-Winterfeldt)
- Vintersborg
- Sæbyholm
Baroniet Juellinge
(Jens baron Krag-Juel-Vind):
- Juellinge (Halsted Kloster)
- Ørbygård
- Havgård
Baroniet Christiansdal
(Christian Frederik baron Knuth):
- Christiansdal
- Nakskov Ladegård (?)
Frederiksdal
(Christian Frederik baron Knuth)
Asserstrup
(Christian Frederik baron Knuth)

Videnskaberne's selskabskort 1776

Rødby

